

SOCIAL INNOVATION OG SOCIALE ENTREPRENØRER I YDEROMRÅDER

ET INSPIRATIONSKATALOG MED EKSEMPLER PÅ
SOCIAL INNOVATION I DANSKE YDEROMRÅDER

BYFORNYELSE

MINISTERIET FOR
**BY, BOLIG OG
LANDDISTRIKTER**

Titel

Social innovation og sociale entreprenører i yderområder
Et inspirationskatalog med danske eksempler

Forfattere

DAMVAD Danmark A/S

Layout

DAMVAD Danmark A/S

ISBN elektronisk udgave:

978-87-7134-058-7

Udgiver

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter
Gammel Mønt 4,
1117 København K

Konklusioner og anbefalinger i rapporten er ikke nødvendigvis
udtryk for ministeriets holdning.

Indhold

1	Indledning	1
2	Tværgående konklusioner og anbefalinger	4
2.1	Det kræver en ildsjæl	4
2.2	Initiativ til social innovation i yderområder ligger primært hos ildsjæle og foreninger	5
2.3	Deltagerkredsens sammensætning er altafgørende	6
2.4	Kommunerne har en bred berøring med social innovation	7
2.5	Tilførslen af midler til projekterne er vigtigt, men vanskeligt	9
2.6	Anbefalinger til forbedrede rammevilkår for social innovation i yderområder	9
3	Best practice cases på social innovation i yderområder	14
3.1	Introduktion	14
3.2	Øhavets restaureringscenter på Ærø	16
3.3	Claudis Have i Lemvig	19
3.4	Sundhedsinfoen i FrivilligCenter Lolland	23
3.5	"Det gode værtskab" i Norddjurs Kommune	26
3.6	Kirkestien over Trykkevælde Ådal	29
3.7	Nymindegab projektudvikling og Nymindegab Strand-ishus	32
3.8	Fab Fyn	35
4	Bilag over begrebsafklaring	39
4.1	Begrebsafklaring	39
4.2	Definition af social innovation, social entreprenørskab og sociale entreprenører	39
4.3	Social innovation og sociale entreprenører i yderområder	44
4.4	Definition af et yderområde	45

1 Indledning

Yderområderne i Danmark har en række velkendte udfordringer, der gennem årtier har været genstand for politisk fokus. Udfordringerne omfatter blandt andet faldende befolkningstal og deraf faldende skattegrundlag og aldrende befolknings sammensætning, hvor de unge flytter væk og de ældre flytter til. Befolkningen har typisk et lavere uddannelsesniveau end gennemsnittet af den danske befolkning. Erhvervslivet er ofte specialiseret i meget sårbare brancher, hvilket medfører, at virksomhedslukninger ofte rammer meget hårdt i yderområderne. I værste fald er nogle yderområder ramt af negative spiraler, hvor landsbyer bliver halvvejs forladte, bygningerne forfalder, skoler lukker, ingen flytter til og det lokale forretningsliv kan ikke klare konkurrencen med de store butikskæder og storcentre i de nærmeste store byer.

Denne rapport peger dog på, at der udfordringerne til trods er stor iderigdom og virkelyst i de danske yderområder med stolte traditioner om at hjælpe hinanden og i fællesskab bidrage til at løfte lokalområdet. Dette bunder i erkendelsen af, at der ikke er andre i samfundet, der varetager denne opgave med mindre bysamfundene selv går forrest. På den baggrund iværksættes der en række initiativer og projekter, som søger at imødekomme de udfordringer, som yderområderne står over for.

Formålet med denne rapport er at afdække metoderne til hvordan, der skabes social innovation rettet mod at afhjælpe nogle af de udfordringer, som danske yderområder står over for, og derved medvirke til at sprede god praksis til inspiration og læring.

Rapporten tager udgangspunkt i en bred definition af social innovation og sociale iværksættere, som er inspireret af forskningslitteraturen på feltet. Social innovation forstås i rapporten som: aktiviteter, der gennemføres med det formål at imøde-

komme et socialt (samfundsmæssigt) problem eller behov, der ellers ikke varetages, og som retter sig mod at levere nye løsninger på en mere effektiv eller retfærdig måde.

Værdien, som skabes gennem social innovation, tilfalder samfundet som hele fremfor enkeltindivider. Social innovation er derfor ikke ensidig eller noget, der blot løses af enten den offentlige sektor eller virksomheder i den private sektor. Social innovation har et tværfagligt udgangspunkt og innovationspotentialer opstår derfor også ofte på tværs af sektorer, og hvor viden og ideer udveksles mellem aktører i den offentlige sfære, den frivillige (civilsamfundet) samt den private sfære. Derfor er samarbejdsrelationer mellem forskellige aktører meget centralt.

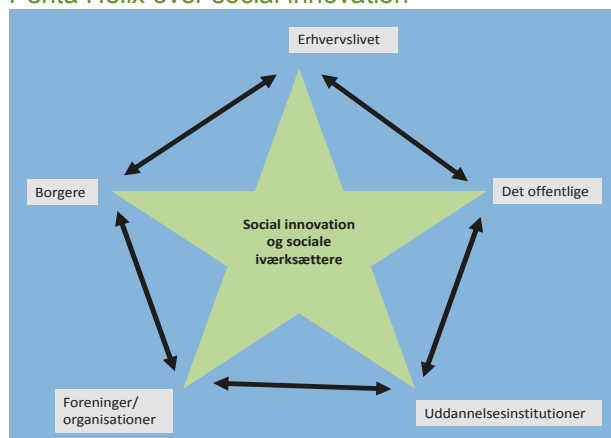
Sociale entreprenører ses som de individer, der gennem deres innovative egenskaber og evne til at skabe social forandring varetager social innovation i yderområderne. Der kan læses mere om definitioner i bilaget.

Hvordan innovation?

Det er projektets hypotese, at sociale innovationsprojekter hviler på deltagelsen af en bred vifte af aktører, og at deres deltagelse er nødvendig for at sikre fremdrift og forankring. Aktørerne er opstillet i et Penta Helix, som er en betegnelse for fem forskellige aktørtyper, der er relevante, når vi taler social innovation. Figur 1 synliggør hvem, der skal indgå i samarbejde for at skabe grobund for sociale innovationsprojekter.

FIGUR 1

Penta Helix over social innovation

Kilde: DAMVAD 2012

For at identificere metoder og tilgange til social innovation i de danske yderområder, er der gennemført en survey blandt repræsentanter for aktører i de fem hjørner i Penta Helix. På baggrund af referencer fra surveyen har vi identificeret syv projekter som eksempler på social innovation, som udgør rapportens primære analysegrundlag.

For at sikre udvælgelsen af gode og relevante eksempler på social innovation har vi opstillet forskellige selektionskriterier, som har guidet gennemgangen og udvælgelsen af de endelige cases.

Følgende selektionskriterier har været anvendt:

- Klart eksempel på løsning af en social problemstilling i et yderområde på en ny måde, der skaber værdi for lokalområdet
- Mindst én af aktørtyperne i Penta Helix er initiativtager til social innovation
- Løsningsmodellen beror på inddragelse af forskellige aktører fra lokalområdet
- Geografisk spredning i landets yderområder

De syv projekter, der indgår i rapporten, repræsenterer desuden forskellige faser af et projekt. Nogle projekter er således i opstartsfasen, mens andre er mere forankrede og driftsklare. De syv projekter fremgår af skemaet i tabel 1 og præsenteres yderligere i kapitel 3.

TABEL 1

Oversigt over de syv udvalgte cases

Cases	Indhold
Kirkestisystemet på Stevns	Renovation af lokalt stisystem, så det blev velegnet til handicapbrug og som led i at gøre området mere attraktivt at bo i.
Det gode værtskab i Norddjurs	Øger potentielle tilflytteres opmærksomhed på Norddjurs Kommune som første valg gennem kampagner og velkomstaktiviteter.
Ishuset i Varde	Ishuset renoveres som udgangspunkt for lokale turismetiltag og bruges som jobtræningscenter, der klargør unge til erhvervslivet.
Sundhedsinfoen i FrivilligCenter Lolland	Etablering af frivilligcenter, der samler foreninger og offentlige aktører om bedre sundhedsinformation og projektsamarbejde om sundhed.
Øhavets restaureringscenter på Ærø	Omdanner et ubrugt havneområde til restaureringscenter for stålskibe gennem uddannelses tilbud til unge med særlige behov.
Claudis Have i Lemvig	Er en dobbeltvirksomhed, der driver en café og økologisk butik ved at skabe en arbejdsplads med plads til psykisk syge medarbejdere.
Fab Fyn i Ryslinge	Nedlagte produktionshaller omdannes som lokaler for virksomheder og iværksættere, der kan samarbejde med innovationshøjskolen i Ryslinge.

DAMVAD 2012

DAMVAD har udarbejdet rapporten for Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Konklusioner og anbefalinger i rapporten er ikke nødvendigvis udtryk for ministeriets holdning.

2 Tværgående konklusioner og anbefalinger

Dette kapitel præsenterer tværgående konklusioner og refleksioner. Konklusionerne bygger på erfaringer indhentet gennem casestudier af syv projekter samt på data fra en survey, som er udsendt til forskellige repræsentanter fra de fem hjørner i Penta Helix i de danske yderområder.

Afslutningsvist præsenterer kapitlet anbefalinger til, hvordan rammebetingelserne for social innovation kan styrkes i de danske yderområder. Konklusioner såvel som anbefalinger er drøftet med repræsentanter fra casene samt udvalgte nationale foreninger på et udviklingsforum afholdt i forbindelse med projektet.

2.1 Det kræver en ildsjæl

Ildsjæle spiller en væsentlig rolle for social innovation i yderområderne. Ildsjælene er ofte igangsætter af og det nødvendige enzym i projekter, der har et socialt formål, og som sigter mod at skabe forandring i yderområderne.

Baseret på erfaringerne fra undersøgelsen tegner vi følgende karakteristik af ildsjælene i yderområderne:

Yderområdernes ildsjæle er alle dem, der med stort personligt engagement tager initiativ til projekter, der eksempelvis finder løsninger på sociale problemstillinger, mens de skaber nyt liv og aktiviteter i yderområderne. Ildsjælenes drivkraft er at gavne en sag, som de brænder for i samspil med andre aktører.

I størstedelen af projekterne, der indgår i studiet, har en ildsjæl været den bærende drivkraft for projektets opstart. Meget tyder på, at en sådan drivkraft, baseret på et ildsjæleengagement, ofte er en nødvendighed for at sociale innovationsprojekter kommer videre end idestadiet. Derfor trækker sociale innovationsprojekter også i høj grad på en-

keltpersoners kræfter og har dermed en vis skrøbelighed for begrænsninger i ildsjælenes ressourcer og formåen.

Drivkraften er en fælles karakteristika for ildsjælene, som herudover udgør en heterogen gruppe. Ildsjælene udspringer fra alle hjørner i Penta Helix og kan dermed komme fra både den offentlige sektor, frivillige foreninger, erhvervslivet, uddannelsesinstitutioner, eller være almindelige borgere, der ikke er en del af en bestemt organisering. Det, at ildsjæle findes alle steder, betyder også, at social innovation har et potentiale i alle hjørner af samfundet.

Undersøgelsen peger på, at ildsjælebegrebet dækker over nogle specifikke kompetencer, der er vigtige for igangsættelse af social innovation. Ildsjælene har en særlig evne til at motivere og engagere andre i projektet. Ofte har ildsjælene et indgående kendskab til og en stærk forankring i den problemstilling, som projektet søger at løse. Det er eksempelvis opnået gennem personlig oplevelse af social uretfærdighed eller oplevelsen af, at det offentlige system eksempelvis ikke formår at varetage opgaver, som vurderes vigtige, og som ildsjælen selv har kendskab og erfaringer med. Ildsjælene har også gode netværksegenskaber og formår på den baggrund at få koblet andre med på projektet. Det er bl.a. det personlige engagement, som motiverer andre til at medvirke i projekterne.

Erfaringerne fra undersøgelsen viser også, at ildsjælene har brug for solide samarbejdsstrukturer for at sikre fremdrift og forankring af projektet. Samarbejde skal her sikre, at der tilføres de rette kompetencer til projekterne, som rækker ud over det, ildsjælen selv kan levere. En projektdeltager udtaler i den forbindelse, at "*sociale innovationsprojekter bæres frem af hjerteblood, men gennemføres med hjerne og fornuft*". Citatet understreger

blot, at det er vigtigt for projekterne, at der både er ildsjælenes passion og hjerteblod til stede, samt at der er kompetencer, der sikrer, at projekterne gennemføres. Disse kompetencer er ikke nødvendigvis forankret i den samme person.

Ildsjælene er gode til at tænke og agere på tværs af eksisterende strukturer og grænseflader mellem etablerede organisationer, myndigheder mv. Det er en egenskab, som er karakteriserende og faciliterende for social innovation. De oplever måske udfordringer forbundet hermed, men de projekter, der lykkes hviler ofte på ildsjælenes evne til at holde fast og udfordre strukturerne.

Som igangsætter af social innovation hviler projektledelsesopgaven også oftest på ildsjælen. Undersøgelsen viser, at ildsjælene kan opleve udfordringer hermed, fordi de ikke i alle tilfælde besidder de kompetencer, der skal til for at stå i spidsen for et projekt – særligt når et projekt opskaleres eller overgår til drift.

2.2 Initiativ til social innovation i yderområder ligger primært hos ildsjæle og foreninger

I surveyen har vi spurgt til, hvem aktørerne *vurderer* igangsætter og styrer udviklingsprojekter og social innovation i lokalområdet. Vurderingen er her, at det primært er ildsjæle og foreninger, som aktørerne opfatter som igangsættere af social innovation. Også kommunen og regionen vurderes at være vigtige igangsættere af social innovation i lokalområdet, men dog i mindre omfang.

Erfaringerne fra de projekter, der indgår i analysen, peger også på, at foreningerne er igangsættere af social innovation i yderområderne, og at de spiller en endog meget fremtrædende rolle i mange af

projekterne, når de er etablerede. Foreningerne skaber stor værdi for projekterne, da de ofte trækker på et stort bagland med forskellige former for ressourcer og kompetencer. Foreninger er ofte drevet af frivillig arbejdskraft, men har gennem etablerede strukturer mulighed for at tilføre be-manding, kapacitet og strukturer for et socialt innovationsprojekt. På den måde er det etablerede foreningsliv i yderområderne en meget stor ressource for sociale innovationsprojekter. Erfaringerne fra undersøgelsen peger også på, at foreningernes kapacitet allerede anvendes, men måske vil kunne udnyttes i endnu højere grad. Det handler i et vist omfang om, at kendskabet til enkelte foreninger ikke rækker ud over de specifikke indsatsområder, som foreningerne er etableret omkring, hvorfor foreningernes gensidige kendskab til hinanden derfor også kan være begrænset.

I enkelte projekter er det fremtrædende, at foreninger har samarbejdet inden for det samme projekt og derved koblet deres forskellige interesser og kompetencefelter inden for en fælles problemstilling. Det ses eksempelvis i projektet om Kirkestien i Stevn, hvor en række foreninger med vidt forskellige udgangspunkter er gået sammen med kommunen for at genetablere Kirkestien over Tryggevejle Ådal. Et andet eksempel ses på Lolland, hvor en række patientforeninger har dannet deres eget frivilligcenter med udgangspunkt i at forbedre sundhedsinformationen til borgere på Lolland. Samarbejde mellem foreningerne udgør et stort potentiale, da rækkevidden i foreningerne kombineret når længere, end enkeltstående aktører formår.

Endelig kan projekterne også resultere i etablering af en ny forening for at forankre projekterne yderligere blandt aktørerne og en bredere kreds i lokalmiljøet. Overgangen fra et projekt til forankring har bedre odds, hvis det sker gennem en forening, der

har kapaciteten til at videreføre det. I tillæg hertil er der i et af projekterne etableret en fond som resultat af projektet. Formålet med etableringen af fonden er at danne en formel og lovmæssig struktur for projektets arbejde. Det er især fordelagtigt, hvis projekterne tilføres kapital fra eksterne kilder og skal fremvise et organisatorisk set-up, der er i stand til at kapere dette.

2.3 Deltagerkredsens sammensætning er altafgørende

I litteraturen bag social innovation peges der på, at social innovation har et tværfagligt udgangspunkt og innovationspotentialet opstår i overlap mellem den offentlige sfære, den frivillige (civilsamfundet) og den private sfære (Phills et al. 2008, se nærmere i bilaget). Social innovation fordrer derfor samarbejde for at kunne realiseres.

I samtlige projekter indgår der også flere forskellige aktører. De projekter, som har en bred deltagerkreds, har også en bred forankring i lokalsamfundet og derfor også som regel bedre forudsætninger for at skabe resultater. Etableringen af den rette og kompetente aktørkreds omkring projektet er derfor også væsentligt for det videre forløb for projektet. Grundlæggende er det projektets problemstilling, som aktualiserer, hvilke aktørtyper projektet har med i deltagerkredsen, men det kan være mere eller mindre tilfældigt, hvordan de forskellige aktører kommer med. Det er samtidig karakteristisk, at det er de aktører, der har været med til at definere projektet fra udgangspunktet, som også er med til at gennemføre projektet. Der er derimod kun i mindre omfang tale om, at der løbende kommer nye deltagere til projekterne.

Kommunen er en central aktør i størstedelen af de undersøgte projekter. Kommunernes bidrag til pro-

jekterne er dog varierende og afhængigt af, hvilken form for projekt, der er tale om, og hvor tidligt i forløbet kommunerne er kommet med. Deltagelse af kommunen kan tilføre projekterne lokalpolitisk forankring. Kommunernes rolle uddybes i øvrigt i det følgende.

Deltagelse fra andre offentlige institutioner tilfører også værdi til projekterne. Særligt uddannelsesinstitutioner er vigtige, da de ofte er lokaliseret i yderområder og råder over stærke ressourcer. Det er i særdeleshed efter- og højskoler samt produktionskoler, som har et friere skolegrundlag og er forankret i en tradition om at spille en tydelig rolle i lokalsamfundet. Projekterne viser forskellige eksempler på uddannelsesinstitutionernes værdiskabelse. I projektet i Nymindegab drives det lokale og lukningstruede ishuse nu i samarbejde med produktionsskolen i Varde, hvis elever udgør den daglige bemanning. Her tilfører uddannelsesinstitutionen således man-power til projektet med stor værdi for lokalområdet, såvel som eleverne, der lærer i en virkelighedsnær kontekst. I et andet projekt har Ryslinge Højskole spillet en aktiv rolle som igangsætter af et fab-lab i nedlagte fabrikkeshaller, hvor højskolens elever agerer lokale forandringsagenter for lokale virksomheder og borgerforeninger. Uddannelsesinstitutionerne har mulighed for at agere en slags ambassadører for projekterne i lokalområdet under uddannelsesforløbet og i den lokalitet, der venter efter afsluttet uddannelse. Uddannelsesinstitutionerne har derfor et stort potentiale i forbindelse med social innovation i yderområderne, som måske endnu ikke er helt indfriet.

Virksomhederne kan ligeledes være vigtige spillere i projekterne. Virksomhederne kan bidrage med forskellige ressourcer og kompetence og er særlige vigtige, når projekterne hviler på en forretningsform, der har et driftsbudget, der skal løbe rundt. Der peges især på, at virksomheder kan give ad-

gang til "hurtig kapital", hvilket kan være afgørende for projekterne. Men undersøgelsen peger dog på, at det kan være vanskeligt at få virksomhederne involveret i mere end en interessetilkendegivelse. Ofte kræver det, at projekterne har været etableret lidt og vist nogle indledningsvise resultater, førend virksomhederne vil engagere sig helt i det. Samtidig kræver det også et vidst økonomisk overskud fra virksomhedernes side, hvis de engagerer sig i sociale innovationsprojekter. Virksomhederne har meget at byde på i forhold til at understøtte projekterne, da de både kan bidrage med finansiering og tilførsel af specialiserede kompetencer - eksempelvis i forhold til regnskab eller finansieringsmuligheder. Men deres engagement i projekterne afhænger meget af om de kan se en afgrænset opgave, som også vil give værdi for virksomhederne - eksempelvis i forhold til deres sociale ansvarlighed (CSR).

Sammensætningen af deltagerkredsen er særdeles relevant i forhold til yderområderne. Her kan der i nogen tilfælde være færre officielle ressourcer at trække på i kraft af større institutioner og formaliserede netværk, der oftest er placeret i større byer. Til gengæld er der potentielt et tættere bånd mellem aktørerne i lokalområderne, der gør det lettere at samle en stærk aktørkreds. Samtidig påpeger aktørerne i yderområderne, at selvom de er en del af et lille lokalmiljø, er det ikke forudsat, at alle kender hinanden eller kender til de kompetencer, som de forskellige personer i området potentielt besidder. Aktører i yderområderne peger desuden på, at de er "forbundne kar", hvis succes afhænger af styrken af disse kar. Succes er ikke noget, der let kan sættes på formel, men betinges af de personer, som udgør karrene. Samtidig understreges det også af aktørerne selv, at successen i projekterne ikke alene defineres ud fra, hvilke deltagere, og om der er en bred deltagerkreds, der er med i projektkredsen. Men det er en forudsætning

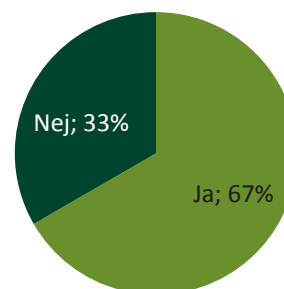
for social innovation, da det kan styrke forskellige aktiviteter og tiltags holdbarhed og lokale forankring.

2.4 Kommunerne har en bred berøring med social innovation

Undersøgelsen viser, at kommunerne har en bred berøringsflade med social innovation. Som påpeget i det foregående, er kommunen involveret i størstedelen af projekterne, der indgår i denne rapport, om end involveringen varierer. To tredjedele af kommunerne angiver, at de arbejder med social innovation, hvilket er gengivet i figur 2. Kommunernes selvopfattelse af deres arbejde med social innovation bekræftes gennem de projekter, der danner grundlag for denne rapport.

FIGUR 2

Kommuner der arbejder med social innovation

Kilde: Kilde: DAMVAD 2012 baseret på survey lanceret i forbindelse med projektet. n=28

Figur 3 viser desuden, hvordan kommunerne mener, at de arbejder med social innovation. Kommunerne deltager især i projekter sammen med andre, men over halvdelen af kommunerne igangsætter også egne udviklingsprojekter om social innovation.

Projekterne viser eksempler på, at kommunerne bidrager med overblik over lokalområdet og derigennem hjælper med at åbne døre til relevante

personer eller andre former for ressourcer, som kommunen har kendskab til gennem sit netværk og formelle tilstedeværelse i lokalområdet. Kommunernes evne til at facilitere projekterne ved at assistere koordineringen af projektets faser fremhæves også. Især fremhæves det som en fordel, når der i projekterne er direkte involvering af borgmesteren eller en anden person med legitimitet og gennemslagskraft, da det giver stabilitet og signalerer lødighed om projektet. Denne form for deltagelse kan også være afgørende for den lokale opbakning og tilslutning til projektet samt i forhold til signalværdien overfor eventuelle investorer.

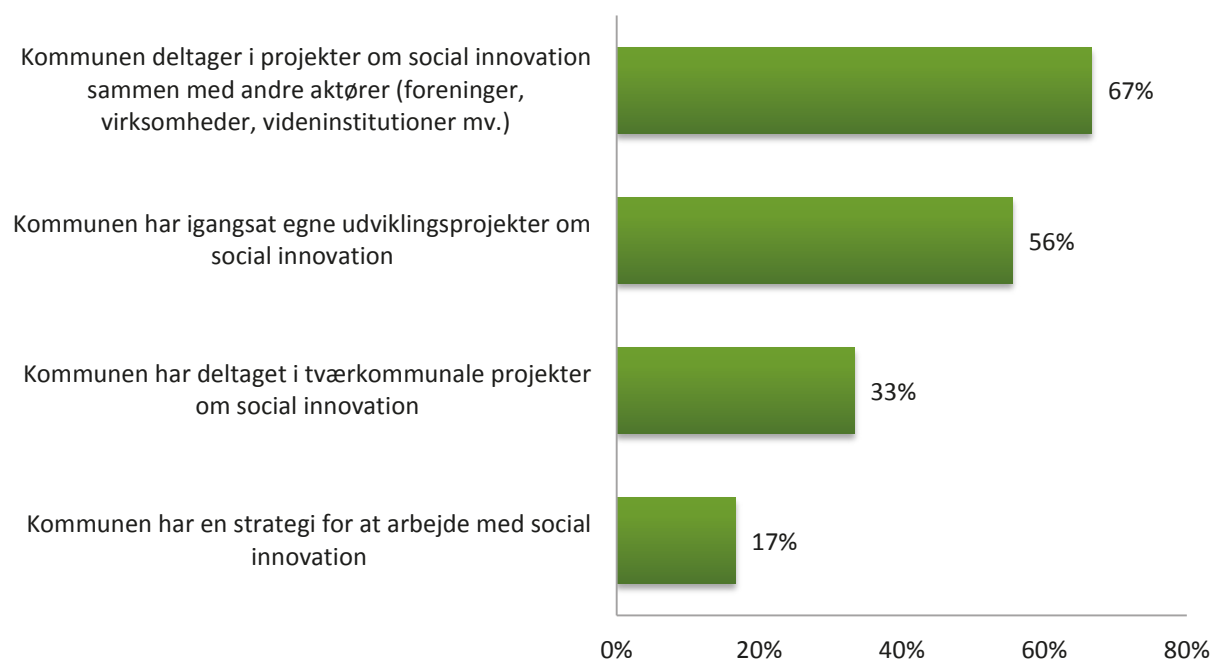
I en række projekter har kommunen bidraget med begrænsede midler til støtte af projektets gennemførelse gennem projektpuljer. I nogle projekter har kommunen også ydet rådgivning om, hvordan projekterne kan søge om yderligere finansiering eller

overkomme andre barrierer for finansiering af projekterne. I kraft af de puljemidler, som kommunerne har til rådighed, sker der en "legitimering" af projekterne, som kan give dem mulighed for at indhente supplerende og ekstern finansiering. Det forudsætter dog, at kommunerne formår at varetage rollen og understøtte projekterne på kompetent vis.

Figur 3 viser også, at knap en femtedel af kommunerne angiver, at de har en strategi for social innovation. Det vidner om en fremadgående tendens blandt kommunerne om, at social innovation er en aktiv strategi for kommunernes arbejde. I et af projekterne dannede kommunens involvering udgangspunkt for udarbejdelsen af kommunens strategiske afsæt for fremadrettet at arbejde for social innovation. Det er et positivt udtryk, at så mange af kommunerne i yderområderne har fokus på social

FIGUR 3

Kommunernes vurdering af, hvordan de arbejder med social innovation

Kilde: DAMVAD 2012 baseret på survey lanceret i forbindelse med projektet
n=18

innovation, og at de formulerer strategier på feltet. Det understreges dog samtidig af andre aktører inden for social innovation, at kommunernes engagement i social innovation bør være på at assistere og understøtte projekternes arbejde og ikke på at formulere officielle politikker og strategier på området. Kommunernes tilgang til social innovation bør derfor ikke blive for top-down drevet, men derimod fortsætte som fleksibelt støttende.

Kommunerne spiller en vigtig rolle i forbindelse med forankring af projekterne. Ved større projekter i yderområderne, hvor dets langsigtede effekt afhænger af en sikker drift, spiller kommunen en afgørende rolle for, at den effekt indtræffer. I projektet om Øhavets restaureringscenter på Ærø er det kommunen, der skal garantere, at de vil varetage driften af centret, når først centeret er opført via midler fra eksterne fonde. Her bliver kommunen således en lokal garant for projektets videreførelse.

2.5 Tilførslen af midler til projekterne er vigtig, men vanskelig

Tilførslen af midler kan være afgørende for, at projekterne har mulighed for at udvikle sig fra idestadiet til et reelt projekt, og at det kan skaleres og få den ønskede effekt på lokalområdet.

Projekterne har forskellige erfaringer med at søge midler. Der er en tendens til, at projekter skal have en vis volumen og budget, og med krav om deltagelse af både virksomheder og videninstitutioner for at få andel i offentlige projektmidler. Det gør det vanskelig for yderområder at få andel i offentlige midler til finansiering af de ofte mindre projekter, der hovedsageligt involverer lokale aktører. Samtidig er der erfaringen, at det kan være vanskelig at få adgang til de store private fonde, da det kræver

et professionelt set-up af projektet, som kan være vanskeligt at sikre for mindre projekter, der ofte er båret af frivillig arbejdskraft.

For en række projekter er det lykkedes at tiltrække eksterne midler. Det omfatter både store projektbeleb fra private fonde og større offentlige projektmidler såvel som mindre bevillinger til at etablere projektet. Det er vurderingen, at især de mindre bevillinger er vigtige i forhold til at få hjulpet projekterne i gang, mens de større projektmidler primært er vigtige, hvis projektet har et skalerbart potentiale eller indebærer disponeringer, der kræver store investeringer.

Der peges også på, at krav om dokumentation af timer og aktiviteter i forbindelse med tildeling af midler til projekter udgør en betydelig belastning for især de mindre projekter. Det kan være vanskeligt at gennemskue reglerne og det tager tid og ressourcer fra projektets egentlige formål. Eksempelvis fremhæves LAG-midlerne som meget bureaukratiske og vanskelige at arbejde med på trods af, at de primært fokuserer på at støtte udvikling i lokalområder. Omvendt fremhæves Landdistriktspuljen som nem at arbejde med og som hurtigt agerende i forhold til projekternes behov. Samtidig er behovet for dokumentation her ikke urealistisk.

2.6 Anbefalinger til forbedrede rammevilkår for social innovation i yderområder

Erfaringerne fra denne undersøgelse peger på tre grundlæggende forudsætninger, der er centrale for at sikre succesfulde sociale innovationsprojekter. Det drejer sig om 1) en stærk projektledelse, 2) kendskab og adgang til lokale menneskelige ressourcer og aktører, der kan inddrages i projektet og 3) adgang til midler, der støtter små som store projekter.

Hvis social innovation skal have bedre levevilkår og betingelser i de danske yderområder, kan der med fordel sættes ind på disse tre områder. Dette afsnit præsenterer, med udgangspunkt i de nævnte forudsætninger, tre anbefalinger til, hvordan social innovation kan styrkes i de danske yderområder, baseret på erfaringer og indsigter fra nærværende projekt.

STYRK PROJEKTLEDELSEN FOR PROJEKTER INDEN FOR SOCIAL INNOVATION

Professionaliseringen af projektledelsen varierer i projekterne. Det bunder i forskellige årsager. En årsag er eksempelvis, at en ildsjæl, der har været succesfuld i forhold til at få sat projektet i gang og samlet aktørkredsen omkring projektet ikke nødvendigvis er den bedste til at lede projektet og sikre projektets udvikling over mod drift. En anden årsag ligger i, at aktørkredsen omkring projektet ikke understøtter projektledelsen på tilstrækkelig vis, og at der på den baggrund ikke sker den nødvendige fremdrift.

Der kan samtidig være mangel på kompetencer til at stå i spidsen for et projekt. Projektledelses kompetencer ligger ofte uden for ildsjælens fagområde og spidskompetencer, og i nogle tilfælde varetages opgaven også ved siden af et fuldtidsarbejde. Det er derfor vurderingen, at hvis potentialet for social innovation skal styrkes yderligere, så er støtte til at få professionaliseret projekternes projektledelse vigtig.

Erfaringerne fra projekterne viser, at en række forskellige tiltag har været succesfulde i forhold til at understøtte projekterne gennem støtte til projektledelsen. Kommunen har i nogle projekter haft en særdeles proaktiv rolle og har været tæt koblet til projektledelsens funktion i projekterne. Inddragelsen af kommunen har omfattet konsulentagtige services med rådgivning og sparring i forhold til,

hvordan projektet kan overkomme barrierer og udfordringer relateret til fx finansiering og hjulpet med at skabe kontakt til de rette samarbejdspartnere. Det handler ikke om, at kommunen har taget ejerskab for projekterne, men assisteret de personer, der allerede ligger et stort arbejde i projektet for at sikre, at fremdriften opnås og projektets potentiale realiseres.

Erfaringerne fra undersøgelsen viser også, at det gavner projekterne at være tilknyttet organisationer, der fokuserer på at tilbyde rammerne for, at projekter kan udfoldes. Det omfatter eksempelvis frivilligcentre, der tilbyder rådgivning og vejledning til projekterne målrettet de forskellige projekters behov. Det kan variere fra at assistere med hjælp til at udforme en ansøgning om puljemidler til løbende rådgivning om rollen som projektleder.

En tredje tilgang er at hyre professionelle projektrådgivere, der ikke er involveret af hjertebloodet i projektet, men som kan levere rådgivning til, hvordan projektet kommer videre og overkommer eventuelle forhindringer. Det er vurderingen fra projekterne, at det giver gode resultater, men at koble professionelle projektrådgivere på projekter koster penge, der skal tages ud af et ofte beskedent budget. Dertil kommer, at kapacitetsopbygningen ikke kommer yderområderne til gode, hvis projektledelsen udgøres af professionelle rådgivere, der muligvis er bosat i andre egne af landet.

Hvis man vil styrke projekterne i yderområderne, kan der med fordel tages udgangspunkt i de tilgange, der er skitseret ovenfor ved at gøre adgangen til assistance i kommunerne lettere og mere gennemsigtig, at øge opmærksomheden om lokale rådgivningstilbud fra eksempelvis frivilligcentre, kulturhuse med videre samt understøtte muligheden for at søge midler om tilkoblingen af professionelle projektrådgivere. Aktørerne, der medvirker i

projekterne, påpeger, at man skal være påpasselig med at formalisere social innovation for meget via top-down tiltag, eksempelvis overfor kommunerne, da det kan hæmme innovationen og skabe unødigt bureaukrati. Med det afsæt peger det følgende på to forskellige tiltag, som kan medvirke til at understøtte social innovation i yderområderne.

Regional support som rejsehold

Der kan etableres regionale supportfunktioner, der udgøres af rådgivere og sparringspartnere fra regionerne, der understøtter projekterne i at sikre fremdrift og få indspark til, hvordan de udfordringer og barrierer, der melder sig for projekterne, kan håndteres. Supportfunktionen kan etableres som et rejsehold med base i regionen, der er inspireret af rejseholdet inden for arbejdsmiljø. Konceptet er, at et hold af konsulenter bookes efter behov og rejser rundt mellem de forskellige projekter og yder rådgivning og vejledning. Fordelen ved et rejsehold er, at rådgiverne kommer ud til projekterne og kan yde rådgivning i relation til den specifikke kontekst, som projekterne er indlejret i. Det er vigtigt for kvaliteten af rådgivningen, at videns- og erfaringsudvekslingen går begge veje, så projekterne kan drage nytte af de erfaringer, der er gjort andetsteds og således, at rådgiverne også gøres klogere på de erfaringer, der gøres lokalt. For at styrke rådgivningen til projekterne er det vigtigt, at rejseholdet samarbejder med de etablerede og vellykkede initiativer, der allerede eksisterer i eksempelvis frivilligcentre, kulturhuse, kommunerne etc.

Finansieringen af rejseholdet inden for arbejdsmiljø beror på en bevilling fra trepartsaftalen om at fremme trivsel i den offentlige sektor. Hvis der er opbakning til et lignende initiativ på social innovationsområdet, vil der også skulle findes midler til at finansiere dets etablering.

Projektlederuddannelse

For at opgradere kompetencer inden for projektledelse, kan der med fordel oprettes et uddannelsesforløb i projektledelse, der er særligt målrettet social innovation. Forankringen af et sådant uddannelsesforløb kan ligge i eksisterende kompetencecentre, eksempelvis Center for Socialøkonomi eller Center for Social Innovation på RUC. Fokus i uddannelsesforløbet skulle være at opgradere de kompetencer, som det kræver at lede et projekt. Der kan med fordel være fokus på praksisnære problemstillinger og på at give konkrete værktøjer til, hvordan projektledelsen kan skrues sammen. Det kan således udgøres af et kursuslignende forløb snarere end en egentlig uddannelse.

Målgruppen er ildsjælene eller andre primære drivkræfter i sociale innovationskræfter i projekterne og kan som påpeget ovenfor komme fra alle hjørner i Penta Helix. Det stiller også store krav i tilrettelæggelsen af forløbet. En anden fordel ved et uddannelsesforløb er, at det giver adgang til nyt netværk og nye forbindelser for ildsjælene.

DEL OG SYNLIGGØR NETVÆRK AF RESOURCER OG KOMPETENCER

I undersøgelsen er det tydeligt, at social innovation forudsætter involvering af en bred kreds af aktører. Konkret udmønter persongalleriet sig mere specifikt gennem inddragelse af andre ofte i forvejen velkendte relationer, som tilfører projekterne forskellige kompetencer eller forankring i lokalområdet. I endnu større omfang end det tilsyneladende gør sig gældende i dag, vil projekterne i yderområderne kunne drage fordel af at inddrage disse ressourcer i projekterne. Aktørerne i projekterne påpeger, at det ikke er givet at lokale aktører har kendskab til andre ressourcepersoner i nærområdet. Rekrutteringen af ressourcer til projekterne vil kunne styrkes ved at klargøre, hvilke kompetencer

der er til rådighed i lokalområdet, som vil kunne kobles på projekterne.

Der er forskellige indsatser, der vil kunne styrke oversigten over netværk og ressourcer i lokalområderne.

Det er vanskeligt at komme med *et* forslag, der kan have relevans for alle yderområder. Aktørerne peger selv på, at sociale medier og andre hjemmesider er oplagte at tage i anvendelse, når det gælder om at styrke kendskabet lokalt til de forskellige personer og ressourcer, der er til rådighed. Det bliver dog hurtigt meget komplekst, hvis der skal udarbejdes en samlet database over ressourcer og personer.

Kommunerne kan spille en rolle i denne forbindelse, da de i forvejen har et bredt kendskab til aktører i lokalområderne og dermed på mange måder er et naturligt knudepunkt i yderområderne. Hvordan det rent praktisk skal udformes kan være op til de enkelte yderområder. I et eksempel fra Faaborg-Midtfyn har kommunen ageret knudepunkt og anvender de lokale projekter aktivt i beskrivelsen af kommunens indsatsområder. På den måde bliver den øgede synlighed og anerkendelse også en strategisk kommunikationsform for kommunen.

Et andet eksempel findes fra Lolland, hvor der er udarbejdet et mere traditionelt opslagsværk, "Lollands Sociale Vejviser", som indeholder en oversigt over de forskellige foreninger, der er på Lolland. Den bruges aktivt af foreninger, virksomheder, kommunen og privatpersoner i forhold til at lokalisere, hvilke foreninger, der kan have relevans i forhold til et givent initiativ, projekt etc.

For at styrke netværk og relationer i de forskellige yderområder såvel som på tværs af yderområderne foreslås det desuden, at de etablerede organisationer inden for feltet tænker mere på at tilbyde netværksarrangementer for sociale innovatører. At

mødes fysisk og udveksle erfaringer kan på mange måder bidrage til at styrke kompetencerne og øge kendskabet til andre relevante aktører, der måske ikke er bosiddende i lokalområdet, men som vil være relevant at inddrage i projektet. Samtidig vil netværksmøder være et godt middel til at dele erfaringer og udveksle viden på tværs.

ADMINISTRATION AF PROJEKTMIDLER MÅ IKKE HÆMME INNOVATION

Det er erfaringen fra projekterne, at det er vanskeligt at opnå ekstern finansiering. Det skyldes blandt andet, at projektansøgninger til offentlige projektmidler såvel som private midler skal være professionelt udført og leve op til de krav, der er stillet for at få adgang til eksterne midler. For sociale innovationsprojekter, der er båret frem af ildsjæles drivkraft, er det oftest kun initiativtagernes egne midler, der indgår i projekternes budget, hvilket gør det vanskeligt at finansiere det, der skal til for at sammensætte en professionel ansøgning. Samtidig er det også erkendelsen, at de kompetencer, der skal til for at udforme en ansøgning, der kan klare sig igennem systemet, ikke nødvendigvis er til stede i deltagerkredsen, og at det kan være nødvendigt at købe sig assistance udefra, hvis den assistance ikke er til rådighed andre steder.

Aktørerne der indgår i projekterne understreger, at der mangler risikovillige midler, som er hurtige at få adgang til. Det understreges i den forbindelse, at det ofte kan være begrænsede midler, der er behov for. Det kan være både i forhold til at foretage helt små og indledningsvise investeringer til projektets opstart, opgradering af kompetencer i forbindelse med projekternes gennemførelse eller som led i udarbejdelsen af det analytiske forarbejde, som er afgørende i ansøgninger om større midler til offentlige såvel som private fonde.

Aktørerne ser gerne, at forholdet mellem det beløb, der ansøges om, og kravet om dokumentation bliver mere proportionalt, så især de mindre projekter ikke druknes i administration inden de overhovedet er kommet i gang – og dermed dræber innovationen. Denne tilgang kunne med fordel indarbejdes i eksisterende puljer.

Der peges samtidig på, at eftersom social innovation er et tværfagligt felt, så falder det ofte også ned mellem ministeriernes ressortområder. Det betyder, at det kan være vanskeligt at få adgang til midlerne. Der kunne derfor med fordel tænkes mere tværfagligt mellem ministerierne i forhold til de eksisterende puljer, og når der oprettes nye puljer.

Aktørerne efterspørger også, og særligt i forhold til større midler, at der følger rådgivning med midlerne. I projektet om Øhavets restaureringscenter fra Ærø har Realdania eksempelvis tilført projektet midler i kombination med løbende rådgivning og sparring om projektets udvikling. Realdania kalder tilførselen af midler og rådgivning for "kloge penge", hvor Realdanias erfaring fra andre projekter overføres til nye projekter.

Der kunne således være et potentiale i at udvide denne bevillingsform til andre puljer for at sikre, at midlerne får størst mulig værdi og forankring i lokalmiljøerne.

3 Best practice cases på social innovation i yderområder

3.1 Introduktion

I dette kapitel ser vi nærmere på de udvalgte cases, der udgør best practice inden for social innovation i yderområder. Casene er identificeret gennem en survey udsendt til forskellige aktører inden for hvert hjørne i Penta Helix modellen. Det resulterede i 112 potentielle cases om social innovation i yderområderne.

De 112 eksempler på social innovation spænder vidt. Den største variation ses i forhold til graden af innovation i casen, hvorfor de 112 cases også rummer eksempler på sociale aktiviteter, der ikke nødvendigvis er innovative.

Da formålet er at udvælge gode eksempler på so-

cial innovation i yderområder har der været opstillet forskellige selektionskriterier, som har guidet gennemgangen og udvælgelsen af de endelige cases. Følgende selektionskriterier har været anvendt:

- Klart eksempel på løsning af en social problemstilling i et yderområde på en ny måde, der skaber værdi for lokalområdet
- Mindst én af aktørtyperne i Penta Helix er initiativtager til social innovation
- Løsningsmodellen beror på inddragelse af forskellige aktører fra lokalområdet
- Geografisk spredning i landets yderområder

Det har resulteret i en samling på syv cases, der repræsenterer forskellige bud på social innovation i

FIGUR 4

De udvalgte cases

Kilde: DAMVAD 2012

yderområderne. Casene er udvalgt, fordi de repræsenterer forskellige dimensioner, der er interessante at belyse i forhold til de definitioner som denne analyse arbejdet ud fra.

Som præsenteret i ovenstående, er de cases, der er valgt ud til at indgå som gode eksempler på social innovation i yderområder, udvalgt fordi de bidrager med løsninger til de udfordringer som yderområder står overfor. De udvalgte cases fremgår af figur 4 og de præsenteres nærmere i det følgende.

3.2 Øhavets restaureringscenter på Ærø

Projektets hovedformål: Det gamle skibsværft i Ærøskøbing genoplives og omdannes til et restaureringscenter for nittede stålskibe. Centeret fungerer samtidig som uddannelsesstilbud for elever på øens efterskole, der tager sig af unge med særlige behov. I forbindelse med restaureringscentret anlægges et velkomstcenter for øens turister, der også kan få rundvisning på restaureringscenteret.

Initiativtager: Ildsjælen Frans Albertsen

Finansiering: Projektet har fået 25,1 millioner kr. i støtte. Realdania har givet 18,1 mio. kr., Syd-dansk Vækstforum har givet 6 mio. kr. og Ærø kommune har givet 1 mio. kr.

Deltagere: Udviklingsfonden, Ærø Kommune, Realdania, Ærø Turist og Erhvervskontor, Ærø Efterskole, Ærø Museum og Grennessminde i Birkerød.

Resultat: Projektet er endnu under opstart, men når det er færdigt vil der være et restaureringscenter i det gamle skibsværft i Ærøskøbing, der skaber arbejdspladser såvel som et øget trækplaster til turisterne. Herudover vil der være et uddannelsesstilbud til unge inden for den maritime sektor. Kompetencer inden for stål-nittede skibe bevares på øen og havneområdet får et nyt liv.

3.2.1 Opstart af et socialt innovationsprojekt på Ærø

Det gamle værftsområde på Ærøskøbing Havn var tidligere kendetegnet af liv og aktivitet med udgangspunkt i skibsbygning og skibsreparation, som var hovederhverv på øen. Allerede i slutningen af 1800-tallet blev der bygget mindre træskibe og

aktiviteterne voksede i de første årtier af 1900-tallet og nåede sin storhedstid i perioden 1938 – 1982. Siden da er aktivitetsniveauet droppet mere og mere ned, og fra 2002 har området henligget uden større aktivitet, der har sat sit præg på området.

En ildsjæl ved navn Frans Albertsen, der er født og opvokset i Marstal på Ærø, så et potentiale i det gamle værft. Ud over at være dedikeret til at give børn og unge en uddannelse, har han en særlig passion for det maritime og med rødder fra Ærø, blev det naturligt at være drivkræften bag et projekt, der kombinerer interesserne og bringer det gamle værft til live. Tanken var at genanvende en historisk skibsbygningsfunktion på havnen og give det et nyt indhold og med en ny form for autenticitet men med baggrund i de kompetencer, der fortsat eksisterer på øen. Omdrejningspunktet i projektet er, at værftet omdannes til et restaureringscenter for nittede stålskibe, der indrettes som værksted med undervisning af efterskolens elever og hvor kulturformidling foregår sideløbende med restaureringen og undervisningen. På den måde skabes der uddannelsesstilbud til unge med særlige behov, arbejdspladser inden for det maritime område, et oplevelsesøkonomisk tilbud til turister, der kan se Ærøs tradition for skibsbyggeri omsat i en ny kontekst og med et socialt formål samt mere liv til det historiske havneområde på øen.

Helt tidligt i forløbet blev der etableret kontakt til Ærø kommune, der er ejere af det gamle havnebyggeri med henblik på at leje det. Ærø kommune blev interesseret i projektet, da værftet og havneområdet havde stået ubrugt hen siden 1990, og der var behov for, at der blev skabt aktiviteter på øen. Havneområdet har desuden en strategisk relevans, da det er det første sted, hvor rejsende til øen via Ærøskøbing kommer i kontakt med.

For at danne en formel ramme og struktur om projektet blev der ud fra advokaters råd og vejledning etableret en lokal udviklingsfond for projektet med Frans som formand. Fonden er stiftet af Frans arbejdsplads i Birkerød, der er et specialundervisnings- og dagbehandlingstilbud for børn og unge med særlige behov. I fondens bestyrelse er der deltagelse af lokale interessenter, herunder borgmesteren i Ærø kommune.

For at rejse den nødvendige finansiering til projektet udarbejdede fonden et projektforslag om genanvendelsen af havneområdet, der blev sendt til Realdania. Grundstrukturerne bag projektet blev positivt modtaget af Realdania, der gik aktivt ind i projektet med såvel økonomisk støtte som rådgivning og vejledning til projektet. Det var afgørende for Realdanias involvering, at projektets genanvendelse og restaurering af et gammelt havneområde også havde et social-økonomisk udgangspunkt i såvel undervisningstilbud til udsatte unge samt et beskæftigelsesmæssigt sigte i et yderområde.

3.2.2 Samarbejdet omkring Øhavets restaureringscenter

Deltagerkredsen omkring Øhavets restaureringscenter er omfattende og inddrager mange aktører fra lokalområdet på Ærø. Centralt for samarbejdet er Udviklingsfonden, hvor Frans som projektleder agerer drivkraft for projektet og er ansvarlig for dets fremdrift. Ærø kommune er en anden vigtig aktør, der foruden at være udlejer af havneområdet også sikrer lokalpolitisk forankring og opbakning til projektet gennem borgmesterens aktive deltagelse og opbakning til projektet. Især den lokalpolitiske opbakning har været vigtig i forhold til finansieringen såvel som den lokale opbakning til projektet. Samtidig har det lokale Ærø Turist- og Erhvervskontor, og Ærø Museum været involveret i projektet og har deltaget i projektets styregruppe. Ærø Efterskole er i løbet af projektet blevet en me-

re central aktør og skal nu kobles helt ind i omdrejningspunktet for projektet ved at skolens elever deltager i restaureringsarbejdet på centret.

3.2.3 Øhavets restaureringscenters styrker og effekt på lokalmiljøet

Projektets styrke ligger i deltagerkredsens sammensætning. Inddragelsen af de mange lokale aktører har gennem tiden medvirket til at sikre projektets lokale forankring og bidraget til, at forskellige kompetencer med relevans for projektet har været tæt knyttet til projekts forløb. Samtidig har Realdanias tilknytning til projektet sikret bevillinger til projektet samt ydet rådgivning og vejledning til projektets gennemførelse. Kombinationen af engagementet og personlig drivkraft fra ildsjælen og Udviklingsfonden, den lokale deltagelse af forskelligartede aktører samt tilførselen af midler og projektrådgivning har været medvirkende årsager til at projektet er realiseret.

På trods af at projektet har været i gang i en årække, er det endnu ikke afsluttet. Når værftet efter planen inden for de næste par år står færdigt som et nyrenoveret restaureringscenter for nittede stålskibe vil det give nyt liv til havnen gennem de aktiviteter, der skal foregå der. Samtidig kan der skabes arbejdspladser gennem de håndværksmæssige kompetencer inden for skibsbygning, som allerede er på øen og som skal videreformidles gennem uddannelsesstilbud til udsatte unge, der er bogligt udfordret. Endelig er det forventningen, at centret og aktiviteterne vil medvirke til at tiltrække flere turister og danne udgangspunkt for et oplevelsesøkonomisk center, samt at alle aktiviteterne kan skabe positive spill-over effekter på at gøre det mere attraktivt at bosætte sig på øen.

3.2.4 Udfordringer i forbindelse med Øhavets restaureringscenter

Projektet har været ramt af en række forskellige udfordringer. Der har fra start været en vis skepsis

blandt beboerne på Ærø overfor projektet. Derfor har det ikke været nemt for projektet at få sikret den lokale forankring, som har været et vigtigt udgangspunkt for projektet. For at sikre den lokale opbakning til projektet har der været afholdt forskellige informationsmøder og andre inddragende aktiviteter for beboerne på øen. Informationsaktiviteterne i kombination med borgmesterens samt Realdanias interesse i og opbakning til projektet, har skabt bred folkelig opbakning til projektet.

En anden central udfordring har været, at projektet er blevet redefineret et par gange og været tæt på at lukke ned. Oprindeligt var det tiltænkt, at projektets uddannelsesstilbud skulle udformes som en Særligt Tilrettelagt Uddannelse (STU) i en boform, hvor et nedlagt vandrehjem på Ærø skulle indgå, så uddannelsesforløbet kunne være mere integreret. Samtidig var der et indtjeningssigte i organisationen som STU ved at Ærø kunne varetage denne uddannelsesfunktion for andre kommuner mod betaling. Reformer på det kommunale område gjorde, at kommunerne ikke længere lavede anbringelser uden for kommunen, hvilket eroderede grundlaget for at inddrage unge gennem STU-tilbuddet i projektet. Muligheden for at rekruttere unge til et sådan tilbud var ikke til stede på Ærø alene, hvorfor vandrehjemmet og uddannelsesstilbuddet gik konkurs. Af den grund var projektet en periode ved at miste en central dimension, og måtte derfor redefineres og omstruktureres for at kunne videreføres. Løsningen er blevet, at efterskolens elever udgør den centrale del af uddannelsessatsningen i projektet, og at projektet således kan realiseres ud fra grundelementerne i det oprindelige forslag. Det økonomiske driftsgrundlag fra at drive en STU som led i projektet har måttet findes andetsteds.

En tredje udfordring er, at anlægsopgaven i forbindelse med restaurationen af værftet er blevet dyre-

re end forventet. Den udfordring er dog netop overkommet, da Realdania har øget sin bevilling for at sikre projektets realisering og projektet er blevet til for at muliggøre dette inden for de bevilgede midler.

3.2.5 Centrale læringspunkter

Det er unikt for projektet, at så mange forskellige formål kan kombineres i kraft af fokus på genanvendelse af et gammelt skibsværft, uddannelsesforløb for udsatte unge, samt bevarelse af håndværksmæssige kompetencer og traditioner knyttet til istandsættelse af historiske skibe med den langsigtede ambition om, at projektet kan generere øget turisme og arbejdspladser til øen.

En central læringspunkt ved projektet er evnen til at håndtere de mange udfordringer som projektet har mødt undervejs. Nødvendigheden i at redefinere projektet og komme med nye løsningsmuligheder på de forhindringer, som er opstået undervejs, er årsag til, at projektet ikke er stoppet og potentialet ved projektet efter al sandsynlighed snarligt kan indfris. Dette har kunnet lade sig gøre, da der har været et tæt og tillidsbaseret samarbejde mellem Ærø kommune, Realdania og udviklingsfonden. De medvirkende faktorer til projektets succes er den vedvarende drivkraft i ildsjælen Frans og hans evne til at motivere og engagere andre på projektet. Samtidig har det været afgørende for projektet, at der har været lokalpolitisk opbakning og at Ærø kommune har garanteret for den videre drift af Restaureringscentret såvel som finansieringen og rådgivningen som Realdania har leveret.

I projektet har deltagerne måtte sande, at det ikke er givet, at det lokale engagement er til stede, hvis projekter, der ultimativt skal gavne lokalområdet også bliver positivt modtaget. Lokalt samarbejde og engagement er en styrke for projektet, men det kræver en solid indsats at få overbevist og engageret lokale kræfter i projekter. Selvom den bræn-

dende platform med hensyn til manglende jobskabelse og en aldrende befolkning er tydelig nok, så er det ikke naturgivent, at folk står sammen og støtter op om det, der bliver sat i gang. Der er historier og kultur på en ø som Ærø, der gør at folk ikke nødvendigvis arbejder sammen.

En central læring fra projektet er også, at et anlægsprojekt af denne størrelse og finansieringsmæssige volumen stiller store krav til alle centrale aktørers kompetencer og bidrag. I Øhavets restaureringscenter har samspillet mellem de forskellige aktører sikret, at den store opgave med at lede og få gennemført et så stort projekt er lykkedes. Kombinationen af de lokale kompetencer og ressourcer og tilførselen af kapital og rådgivning fra en erfaren projektkoordinator som Realdania har været et helt afgørende element for projektets overlevelse og gennemførelse.

3.3 Claudis Have i Lemvig

Fakta om Claudis Have: Claudis Have er en café og specialbutik beliggende i centrum af Lemvig. Cafeen ejes og drives af Lemvig Kommune og fungerer som arbejdsplads for psykisk sårbare samt andre borgere på kanten af arbejdsmarkedet.

Projektets hovedformål: Formålet med Claudis Have er, at mindske konsekvenserne af psykisk lidelse og derved skabe større livsglæde, ved at give psykisk sårbare mulighed for at yde en arbejdsindsats af reel betydning

Initiativtager: Lemvig Kommune

Finansiering: SATS-midler fra 2007-2011
Fra 2011: Delvis selvfinansierende med budgetstøtte fra Lemvig Kommune

Deltagere: Socialpsykiatrien i Lemvig Kommune, Lemvig Kommunes jobcenter

Resultater:

- Beskyttede arbejdspladser
- Bedre beskæftigelsesindsats
- Nyt attraktivt tilbud til handlende
- Inklusion af udsatte i lokalsamfundet

3.3.1 Opstart af café og socialt tilbud i Lemvig

Ideen til Claudis Have opstod i socialpsykiatrien i Lemvig Kommune. I socialpsykiatriens støttecenter havde psykisk sårbare og andre socialt og samfundsmæssigt isolerede mennesker mulighed for langsomt at møde samfundet igen.

I en periode fik støttecenteret mulighed for at passe en landstedsbutik, der ellers var drevet af en

frivillig forening. Denne "forpagtning" var yderst succesfuld, idet at den gav centerets brugere mulighed for at aktivere og bruge deres respektive ressourcer. Dette var igen medvirkende til at øge brugernes selvværd og selvtillid, og til at give dem mod på mere.

Af disse erfaringer voksede ønsket om, at starte en butik, hvor støttecenterets brugere kunne fungere som ansatte på særlige vilkår. Ideen fandt dog ikke i første omgang tilstrækkeligt med støtte i den kommunale organisation til, at den kunne materialiseres i et konkret projekt. Derfor eksisterede projektet i et par år blot som en idé, der blev holdt til ilden af især en af støttecenterets ansatte; ergoterapeut Bente Steensen, der i dag er projektleder for Claudis Have.

Med tilkomsten af en ny leder for socialpsykiatrien fandt ideen om en butik i 2007 den nødvendige opbakning. Med tilsagn om støtte fra Socialudvalget blev der herefter udarbejdet en projektbeskrivelse, hvorefter der blev søgt om midler fra SATS-puljen. I sommeren 2007 modtog projektet tilsagn herfra om en fireårig bevilling, og i december 2007 åbnede cafeen Claudis Have med tre fastansatte og 12-14 medarbejdere på særlige vilkår.

Mens Claudis Have fra begyndelsen hovedsageligt fungerede som beskyttet arbejdsplads for psykisk sårbare, er målgruppen siden udvidet til også at omfatte borgere med hjerneskade og andre borgere på førtidspension. Herudover samarbejder cafeen med Lemvig Kommunes jobcenter, der i dag permanent råder over seks pladser i cafeens medarbejderstab. På denne måde fungerer Claudis Have i dag som virksomhedspraktikplads og afklaringsenhed for jobcenteret.

3.3.2 Samarbejdet omkring Claudis Have

Claudis Have er i udgangspunktet et rent kommunalt projekt, der som beskrevet er udsprunget fra socialpsykiatrien. En del af forklaringen på projek-

tets succes kan dog tilskrives cafeens stærke forankring i det lokale byliv og et tæt samarbejde med handelsdrivende og lokale fødevarereproducenter. Herudover medvirker det tætte samarbejde med kommunens jobcenter også til projektets samlede værdiskabelse.

Samarbejde med jobcenter

Jobcenteret i Lemvig Kommune råder over seks pladser i Claudis Have, hvoraf tre kan anvendes til afklaringsforløb og tre kan anvendes til virksomhedspraktik.

Jobcenteret er meget glad for samarbejdet med Claudis Have. Dette gælder i afklaringsforløbene, hvor personalets stærke faglighed og de mange forskellige arbejdsfunktioner i cafeen giver gode muligheder for at afklare en borgers arbejdsevne.

Når det gælder virksomhedspraktikken, fungerer Claudis Have som virksomhedscenter på linje med andre lokale private virksomheder. Cafeen adskiller sig dog fra de øvrige virksomhedscentre, ved at have en betydelig større rummelighed. Dette giver jobcenteret en ekstra mulighed i deres beskæftigelsesindsats, da Claudis Have kan modtage og gennemføre praktikforløb med borgere, der på grund af lav arbejdsmarkedsparticipation vil have meget lille chance for at gennemføre et succesfuldt praktikforløb hos en privat virksomhed.

Lokal forankring

Claudis Haves sortiment har fra begyndelsen været baseret på økologiske og lokale råvarer, og cafeen etablerer løbende nye samarbejder med lokale leverandører. Dette indebærer eksempelvis;

- At lokale landmænd leverer fødevarerprodukter til Claudis Haves cafe eller butik,
- At Claudis Have tilbereder råvarer fra lokale landbrug, fx syltning af rødbeder, der efterfølgende sælges i cafeen samt i landmandens gårdbutik

- At økologiske grøntsager fra en lokal landmand kan bestilles og afhentes i Claudis Have.

Cafeen er som en del af fokuset på lokale råvarer blevet medlem af foreningen Regional Madkultur Vestjylland. Desuden arrangeres årligt vinaftener i Claudis Have i samarbejde med en lokal vinleverandør og hans italienske vinbonde, hvor der er rift om billetterne fra lokalsamfundet.

Claudis Have er placeret midt i Lemvig, og har et særdeles godt samarbejde med de øvrige lokale erhvervsdrivende i og omkring byens gågade. De omkringliggende butikker og disses ansatte udgør en betydelig del af Claudis Haves kundegrundlag, og cafeen har været dygtig til at pleje dette kundesegment. Eksempelvis leverer cafeen sandwich til butiksansatte, der står alene i deres butik, og derfor ikke kan forlade denne for at købe frokost.

3.3.3 Claudis Haves styrker og effekt på lokalmiljøet

Øget livskvalitet

I dag fungerer Claudis Have som særlig arbejdsplads for ca. 25 borgere. Hoveddelen af disse befinder sig uden for arbejdsmarkedet, som følge af psykisk sårbarhed eller andre lidelser. Claudis Haves primære formål og værdi, ligger i at styrke disse borgeres livskvalitet igennem meningsfuld beskæftigelse, og hermed mindske konsekvensen af deres lidelse, og arbejde på en integration i samfundet.

I denne forbindelse udgør cafeen en rummelig og fleksibel arbejdsplads, blandt andet som følge af en stor forskellighed i arbejdsfunktioner med variation i ansvar, samt i gradueringen af mødet med kunder og kolleger. Som eksempel kan betjening af kunder i cafeen i begyndelsen virke som en uoverskuelig opgave for mange. I stedet finder disse sig bedre tilpas i køkkenet, eller måske alene med en opgave i køkkenets opvask. Forskelligar-

tetheden i opgaver er medvirkende til at give de ansatte større selvtillid i takt med oplevelsen af, at de kan mestre nye opgaver.

Inklusion i (lokal)samfundet

Ansættelsen i Claudis Have giver de ansatte en følelse af at være en del af det lokale samfund. Der arbejdes målrettet med at skabe positiv opmærksomhed omkring arbejdspladsen, ved at fortælle "de gode historier" og ved at være aktive i bybilledet. Hvor mange tidligere har følt sig marginaliserede, hilser de nu på cafeens kunder, når de møder dem i midtbyen. Cafeen er populær og de ansatte bærer stolt tøj med cafeens logo.

Samtidig er denne interaktion med byens øvrige borgere også i høj grad med til at afmystificere de socialt udsatte. "Inde i huset" fremmes inklusionen ved at man ser hinanden som hele individer med både stærke og svage sider, gennem involvering og dialog, gennem retten til at vælge og gennem troen på, at man kan komme sig.

En innovativ og veldreven café

Claudis Have er populær og velbesøgt. Cafeens omsætning har været støt stigende og var i 2011 på ca. 1,3 millioner. Cafeens succes tilskrives af de interviewede, at man har ramt et hul i markedet. Det har således ikke tidligere været muligt at købe cafemad af lignende kvalitet i Lemvig midtby, ligesom at mange af cafeens øvrige aktiviteter også er nyskabende. På denne måde udgør cafeen et nyt tilbud i bylivet for både lokale handlende og for turister.

3.3.4 Udfordringer i forbindelse med etableringen og driften af Claudis have

Finansiering er og har været en central udfordring for Claudis Have. Som tidligere beskrevet befandt projektet sig en del år i støbeskeen, inden det lykkedes at sikre en fireårig bevilling fra SATS-puljen. Siden SATS-bevillingens udløb i 2011 har Claudis Have været afhængig af kommunal støtte, da ca-

feen igennem sin indtjening kun er i stand til at dække en del af sine udgifter, og det er en bevillingsmæssig forudsætning at cafeen skal præstere en fastsat omsætning for fortsat at kunne eksistere.

Herudover er der en række udfordringer koblet til at drive en cafe som en beskyttet arbejdsplads. Det er en evig udfordring, at kunder og travlhed er uforudsigelige. Det vilkår sammenholdt med fravær kan til tider give større travlhed for medarbejdere og personale end ønskeligt.

Desuden kan manglende fremmøde betyde, at cafeen nogle dage må reducere dens kapacitet (antal borde). Ligeledes holder Claudis Have lukket i to af sommerens travleste uger, for at det kan lade sig gøre at afvikle ferie. Disse faktorer har naturligvis indvirkning på cafeens økonomiske bæredygtighed.

3.3.5 Centrale læringspunkter

Ideen med en såkaldt "dobbeltvirksomhed", der kobler driften af en forretning med et socialt tilbud, er langt fra unik for Lemvig Kommune, men findes også flere andre steder i landet i enten kommunal eller frivillig/privat form.¹

Claudis Have er et godt eksempel på, hvordan at værdien af et sådant tilbud maksimeres ved, at der skabes synergier med det lokale erhvervsliv og med andre kommunale tilbud. Samtidig er projektet også af flere grunde særligt interessant i et yderområde-perspektiv. Blandt andet fordi;

- At der etableres et tilbud for socialt og psykisk sårbare, der ellers ikke ville være i en mindre yderkommune. Kommunens udgifter reduceres ved, at cafeens drift bidrager til finansieringen af tilbuddet.

- At samarbejdet med det kommunale jobcenter øger mulighederne i kommunens beskæftigelsesindsats.
- At projektet er markedsorienteret og derfor har ledt til nye og attraktive tilbud til byens handlende.
- At projektet benytter sig af og promoverer lokale leverandører, og dermed støtter det lokale fødevarerhverv.
- At projektet skaber social sammenhængskraft i lokalsamfundet ved at give socialt udsatte en aktiv rolle i bylivet.

¹ Eksempelvis Café Utopia i Holstebro, Rejsecafeen i Aarhus og Kafe Kolind.

3.4 Sundhedsinfoen i FrivilligCenter Lolland

Projektets hovedformål: FrivilligCenter Lollands formål er at støtte, udvikle og synliggøre det frivillige sociale arbejde på Lolland. Støtte gives eksempelvis som hjælp til ansøgning, udvikling og rådgivning af projekter og som hjælp til synliggørelse gennem en hjemmeside og foldere. Et fokus er på det, de forskellige foreninger kan lave sammen. Et eksempel på dette er Sundhedsinfoen, hvor forskellige patientforeninger er gået sammen om at støtte og vejlede borgere, der kommer i det kommende Naskov Sundhedscenter og har fået konstateret en kronisk eller livstruende sygdom eller som er pårørende.

Initiativtager: Initiativtager til Frivilligcenteret lå hos en række frivillige organisationer fra Vestlolland, Midtjylland og den gamle Maribo Kommune. Marie Herborn, der i dag er centerleder for Frivilligcenteret og Jytte Møller, der er seniorkonsulent i Lolland kommune, har taget initiativ til Sundhedsinfoen.

Finansiering: Frivilligcenter Lolland er finansieret af en grundfinansiering fra staten, forudsætningen for det er at efterleve nogle grundkriterier (bl.a. lokaleudlån) og at Lolland Kommune også betaler 350.000 kr., der dog betaler 620.000 kr. Derudover har centeret fået forskellige puljemidler, bl.a. 300.000 kr. for at drive et ungdomsprojekt (Projekt-frivillig.dk), samt LAG-Midler, PUF-midler, landdistriktsmidler mfl. Sundhedsinfoen har fået bevilget husleje og møbleringsomkostninger af ældre- og sundhedsudvalget i kommunen. Derudover har de fået lokale §18 midler til kørselsgodtgørelse til frivillige.

Deltagere: I Frivilligcenteret indgår ca. 110 foreninger. Centrets daglige ledelse består af centerchefen og har desuden en bestyrelse på fem med-

lemmer samt suppleanter, heraf er de fire valgt af frivillige og den ene politisk udpeget af kommunen. Til sundhedsinfoen er der 27 frivillige, der kommer til at bemande sundhedsinfoen og de kommer fra 13 forskellige foreninger.

Resultat: Foreningernes arbejde er gennem Frivilligcenteret blevet mere struktureret og har fået en fælles platform at samarbejde om samt fælles lokaler, hvor der holdes arrangementer. Projekterne har givet indhold og livskvalitet til mennesker, der er i en svær situation pga. sygdom eller udelukkelse fra arbejdsmarkedet. Det forventes, at Sundhedsinfoen vil få stor betydning for patienters livskvalitet og dermed gøre det lettere at leve med en kronisk eller livstruende sygdom.

3.4.1 Opstart af et socialt innovationsprojekt på Lolland

Initiativtagere til opstarten af frivillighedscenteret var en række lokale dybt engagerede frivillige personer primært fra Vestlolland og den gamle Maribo Kommune. Årsagen til initiativet var, at der var afsat statslige puljemidler til opstart af frivilligcentre. Der kom tre ansøgninger fra det, der i dag er Lolland Kommune. For at få bevillingen fra ministreret måtte et samarbejde igangsættes om at etablere et fælles frivilligcenter, hvilket blev til FrivilligCenter Lolland.

Baggrunden for etablering af frivilligcenteret ligger blandt andet i, at frivillighed og borgernært engagement betyder meget på Lolland, hvorfor det også er udbredt at engagere sig i lokalområdet. Engagementet understreges også ved, at Lolland Kommune har en målsætning om at skabe de bedste muligheder for, at det frivillige arbejde kan blomstre og på den måde komme så mange som muligt til gode, hvilket også er udmøntet gennem en frivillighedspolitik. I Lolland er der høj arbejds-

løshed og der er derfor en del borgere, der står uden for arbejdsmarkedet og som har brug for at føle, at de gør en forskel. Hertil kommer, at der er mange borgere på Lolland, der har brug for hjælp. Der er derfor et stort behov for at tage hånd om problemstillingerne og skabe rammerne om, at det frivillige engagement kan udfoldes. Det har været motivationsfaktoren for etableringen af frivilligcenteret.

Etableringen af Frivilligcenteret har givet en ramme om det frivillige arbejde på Lolland. Rammerne sikres blandt andet ved, at der er etableret et fysisk center, hvor de frivillige foreninger kan mødes og samarbejde på tværs af foreningsskel og på tværs af forskellige kompetencefelter. Centeret løser mange forskelligartede opgaver for og med de frivillige foreninger, der kan omfatte alt fra kopiering, lokaleudlån til fundraising og projektudvikling. Rammerne i frivilligcenteret muliggør derfor, at forskellige mennesker og aktører bringes sammen i både uformelle og formelle netværk, hvilket giver et godt udgangspunkt for, at nye projekter og idéer kan opstå.

Et af de projekter, der er taget initiativ til gennem frivilligcenteret, er etableringen af Sundhedsinfoen. Formålet med sundhedsinfoen er at støtte og vejlede borgere, der bruger det kommende Nakskov Sundhedscenter og har fået konstateret en kronisk eller livstruende sygdom eller er pårørende til en, der er det. Sundhedsinfoen, der fysisk placeres helt centralt i foyeren på Nakskov Sundhedscenter, har således mulighed for at række ud til de berørte borgere med det samme. Sundhedsinfoen køres af frivillige patient- og handicapforeninger fra lokalområdet og rådgiver borgerne om de støttemuligheder, grupper og aktiviteter, der foregår med relevans for dem.

Den indledningsvise ide til sundhedsinfoen blev formet af en sundhedsfaglig konsulent i Lolland

kommune og centerlederen på frivilligcenteret. Efterfølgende blev ideen drøftet med de forskellige patientforeninger, der indgår i frivilligcenteret og som tog ejerskab for projektet. Frivilligcenteret har således været med til at facilitere opstarten af projektet om sundhedsinfoen, men har overdraget projektet til de frivillige foreninger, der har lavet et program for, hvordan sundhedsinfoen kan køre udelukkende baseret på frivillig arbejdskraft.

3.4.2 Samarbejde om Sundhedsinfoen i FrivilligCenter Lolland

Samarbejdet omkring FrivilligCenteret udgøres af de frivillige foreninger, der deltager i frivilligcenteret. Der er ca. 110 medlemsforeninger, som bredt repræsenterer børne- ungeområdet, patient- og handicapområdet, ældreområdet og øvrige områder (bl.a. diakonalt, misbrugsorganisationer mfl.). Foreningernes størrelse og organisatoriske set-up varierer betydeligt, men de deler grundlæggende styrker om at trække på frivillig arbejdskraft, der er motiveret af den sag, de er fælles om.

Lolland kommune er en central samarbejdspartner i projektet. Kommunen har været involveret i etableringen af centeret både ved at medvirke til finansiering samt sikre den politiske opbakning og forankring af projektet. Frivilligcenteret er placeret som en del af Maribo Sundhedscenter, der bl.a. rummer læger og distriktpsychiatrien. Den gode placering er et resultat af en stor lokalpolitisk indsats fra FrivilligCenter Lollands bestyrelse, Social- og Psykiatriudvalget og Ældre- og Sundhedsudvalget i kommunen, som så perspektiverne i, at frivilligcenteret blev forankret der. Kommunens involvering i projektet giver og mulighed for at skabe projektsynergier, som det ellers ikke ville have været muligt. Der er derfor et tæt samarbejde mellem Lolland kommunes tilbud på eksempelvis ældreområdet og så de frivillige foreninger i centeret. I det forebyggende arbejde efterspørger kommunen, at de frivillige tager del i opgaven eksempelvis i forhold til

motion og forebyggelse. Her sker nogle koblinger mellem behovene og hvor kompetencer og muligheder bruges på tværs i et ligeværdigt samarbejde. Et eksempel på dette er frivillige motionsvenner for mennesker med depression eller andre psykiske lidelser.

Frivilligcenteret er desuden udgangspunkt for en bredere form for samarbejde, hvor de hjælper og rådgiver offentlige institutioner i forhold til samarbejde med frivillige. FrivilligCenter Lolland tilbyder ligeledes at rådgive virksomheder om samarbejdsmuligheder mellem virksomheder og det engagerede foreningsliv.

I Sundhedsinfoen er de centrale samarbejdspartnere frivilligcenteret og de frivillige foreninger der varetager den daglige bemanning af infoen. Her til kommer hospitalet, hvor sundhedsinfoen etableres og hvor det er hensigten, at et samarbejde mellem det sundhedsfaglige personale og de frivillige foreninger knyttes tæt sammen om at give patienterne et godt sygdomsforløb.

3.4.3 Frivilligcenter Lolland og Sundhedsinfoens styrker og effekt på lokalmiljøet

FrivilligCenter Lolland har allerede været tovholder på en lang række projekter. Det væsentligste bidrag, som centeret leverer, er at medvirke til at sikre fremdriften i idé- og projektudviklingen på et tidspunkt, hvor de frivillige endnu ikke har taget fuldt ejerskab over projektet eller hvor de frivillige har behov for sparring på egne projekter. Centeret bidrager til at hjælpe projektideer i gang og at overkomme forhindringer i den forbindelse. Det varierer meget, hvilken form for assistance som centeret leverer til projekterne, men der leveres værdi til alle projekter. Centeret trækker sig ud af projekterne og sikrer, at de bliver selvkørende og er forankret i eksisterende foreninger eller gennem nye organisatoriske set-up, da det er centerets

mission at hjælpe i gang, men ikke at være vedvarende drivkraft på projekterne.

På et halvt år kommer der ca. 6-8 nye initiativer eller projektideer fra borgerne på Lolland og som indlemmes som medlemmer af frivilligcenteret. Det er ikke alle projekter, der nødvendigvis udvikles, da forudsætningen er, at der er tilslutning fra de eksisterende foreninger eller andre ildsjæle, som vil arbejde videre med det.

Af de projekter der allerede er sat i gang er det oplevelsen, at de bidrager til dels at styrke den frivillige indsats på Lolland og dels at gøre en forskel for borgerne på Lolland som har brug for hjælp. Projekterne har eksempelvis hjulpet med at give indhold og livskvalitet til mennesker, der er ude i en svær situation som følge af sygdom eller social eksklusion. Til arbejdsløse kan der være mulighed for at få et tilhørsforhold til projekter og hvor de kompetencer, de besidder, kan anvendes. Erfaringerne fra frivilligcenteret viser, at dem der leder projekterne er de ressourcestærke, men der er samtidig mange ressourcessvage, der deltager på mere afgrænsede opgaver. Generelt betragtes alle som værdifulde og de menneskelige ressourcer sættes positivt i spil. Det er bredt anerkendt på Lolland, at de frivillige gør et stort socialt arbejde og at foreningerne løser vigtige velfærdsmæssige opgaver.

3.4.4 Udfordringer i forbindelse med Frivilligcenter Lolland og Sundhedsinfoen

En udfordring for Frivilligcenteret er, at der kun er en fast medarbejder, der kan skabe rammerne for foreningerne ved at bistå dem i forskellige henseender relateret til foreningernes arbejde og projekter. Selvom centeret har succes med at finansiere en række spændende lokale projekter, er det en udfordring at rejse midler til at sikre bemanningen til frivilligcenterets kerneopgaver. Bemanningen af

centeret er helt afgørende for, at projekterne lykkes og at det frivillige arbejde trives lokalt.

3.4.5 Centrale læringspunkter

Frivilligcentret har som organisation bidraget til nyudvikling og social innovation ved at danne rammen om mange forskellige slags projekter på Lolland. Frivilligcentre er en interessant konstellation, som giver værdi til yderområderne. Det bunder blandt andet i, at frivilligcentre har ressourcerne og netværket til at gribe idéer og ønsker fra borgere og andre aktører, der har et problem eller som har en løsningsforslag på et problem. Centeret stiller rammerne for at kan være med til at udviklet og søsat de forskellige tiltag. Det kræver fleksibilitet for at skabe mulighed for at tænke og agere innovativt. Samtidig muliggør frivilligcentre videndeling og bedre udnyttelse af ressourcerne. Det er kun ganske få frivillige organisationer i lokalsamfundene, som har ansatte medarbejdere og der er ofte langt til hovedorganisationer. Ved at der er en ansat som foreningerne "deles" om, sikres det, at der er ekspertise, der kan støtte de enkelte frivillige, der hvor de har behovene. Ligesom der er en der samler trådene og kan sætte de relevante aktører sammen indenfor en problemstilling. Den centrale læring er således, at Frivilligcentre på mange måder yder den rådgivning og vejledning til sociale innovationsprojekter, som mangler mange andre steder. Det gør, at borgernes gode ideer og potentialer har bedre vilkår for at udvikles og potentielt skabe værdi for lokalområdet.

3.5 "Det gode værtskab" i Norddjurs Kommune

Projektets hovedformål: "Det gode værtskab" er et projekt igangsat af Norddjurs Kommune. Formålet med projektet er at gøre kommunen attraktiv for tilflytning ved, at der udvises godt værtskab fra både kommunens, nuværende borgeres, foreningers og virksomheders side.

Projektet har i vid udstrækning baseret sig på afdækning af ressourcer og muligheder samt på inklusion af borgere, foreninger og virksomheder.

Initiativtager: Norddjurs Kommune

Finansiering: Norddjurs Kommune, LAG Djursland, Landdistriktpuljen

Deltagere: Norddjurs Kommune og lokale foreninger

Resultat: Projektet er mundet ud i en række aktiviteter og events, der har været rettet mod at styrke værtskabet i kommunen samt mod at markedsføre kommunens lokalmiljøer som attraktive tilflytningssteder. Som et centralt resultat har kommunen igennem projektet fået mobiliseret lokale foreninger og organisationer og skabt opmærksomhed omkring det gode værtskab som et fælles projekt for kommunens borgere.

3.5.1 Opstart af projektet

Befolkningsprognoser viser, at Norddjurs Kommune står foran en periode med en betydelig nettoflytning, især iblandt de yngre befolkningsgrupper. I det seneste år har kommunen, blandt andet ved at udarbejde en landdistriktpolitik og en bosæt-

ningsstrategi, forsøgt at imødekomme disse udfordringer.

I 2008 gennemførte kommunen i samarbejde med to andre kommuner en undersøgelse vedrørende muligheder for at tiltrække og fastholde borgere i landdistrikter. Af undersøgelse fremgik det blandt andet tydeligt, at kendskab til muligheder for fællesskab og sammenhold, er et vigtigt parameter i forhold til at træffe en beslutning om at flytte til et landdistrikt. Samtidigt pegede nuværende beboere i vid udstrækning på fællesskab og gode relationer som vigtige kendetegn ved en attraktiv landsby.

Projektet "det gode værtsskab" tog udgangspunkt i disse resultater og havde til formål at gøre "en god velkomst" til et brand for Norddjurs Kommune. Målet med projektet var således at øge potentielle tilflytteres opmærksomhed og nysgerrighed på kommunen, ved at signalere vedkommenhed og godt værtsskab fra både kommunens, borgeres, foreningers og virksomheders side.

Projektet har bestået af tre delelementer:

- Som første delelement gennemførte kommunen en spørgeskemaundersøgelse samt en række rundborgssamtaler blandt borgere, virksomheder og foreninger med henblik på at afdekke den nuværende status for "det gode værtskab" i kommunen
- Som det andet delelement blev der gennemført en stor idekampagne, der havde til formål at indsamle konkrete forslag til innovative tiltag og arrangementer, hvorigennem Norddjurs Kommune kunne tage imod nye borgere.
- Med udgangspunkt i de to første delelementer blev der som den sidste del af projektet gennemført eller givet støtte til fem projekter.

3.5.2 Samarbejdet omkring "Det gode værtskab" i Norddjurs Kommune

Det gode værtskab adskiller sig fra mange kommunale bosætningsprojekter ved den store vægt, der er blevet lagt på at forankre indsatsen hos borgere, virksomheder og foreninger. En del af projektet har således også handlet om at give kommunen større viden om eksisterende ressourcer og aktiviteter hos virksomhederne og i lokalsamfundene. Dette er blandt andet sket igennem spørgeskemaundersøgelsen og ved at invitere virksomheder, foreninger og tilflyttere til rundborgssamtaler hos kommunen.

Herudover har kommunen igennem en betydelig promoveringsindsats omkring den gennemførte idekampagne gjort en stor indsats for at komme ud i alle hjørner af kommunen, og derved gøre Det gode Værtskab til et fælles projekt for kommunens borgere.

Kommunen udvalgte slutteligt fem indkomne ideer til at blive ført ud i livet. Heriblandt var tre tiltag, der skulle gennemføres af lokale foreninger, herunder en håndværker og borgerforening, en lokalforening og en lokal idrætsklub.

3.5.3 Projektets styrker og effekt på lokalmiljøet

Det gode Værtskab har i høj grad givet Norddjurs Kommune en platform til at styrke kommunens indsats for at tiltrække flere tilflyttere. Igennem projektet har kommunen styrket sit vidgrundlag omkring sine styrker og svagheder i tilflytningsøjemed samt omkring det ressourcegrundlag hos borgere, foreninger og virksomheder en fremtidig indsats kan baseres på.

Konkret har projektet både bidraget til at formulere nye strategiske mål og igangsætte nye tiltag hos kommunen selv samtidig med, at det har givet inspiration til, hvordan kommunen kan støtte op om-

kring lokale engagement og initiativer til at fremme det gode værtskab.

Som opfølgning på projektet planlægger Norddjurs Kommune at igangsætte flere tiltag rettet mod at formidle kontakt mellem tilflyttere og lokale borgere, foreninger og virksomheder. Blandt andet barsler kommunen med en web-baseret tilflytterportal samt etableringen af et tilflytternetværk.

Det er samtidigt kommunens ønske i videre udstrækning at støtte op omkring og facilitere nogle af de lokale ideer og initiativer i lokalsamfundene, der retter sig mod at tiltrække og velkomme nye beboere, som man er blevet opmærksomme på igennem projektet.

I denne forbindelse er der, på baggrund af idekampagnen, allerede igangsat aktiviteter såsom fællesspisningsarrangementer, hvor tilflyttere kan blive introduceret til det lokale foreningsliv samt oprettet lokale "tilflytter- eller ambassadørkorps" som er netværk af lokale borgere, der besøger tilflyttere og byder disse velkommen.

Med henblik på at støtte op omkring tiltag som de ovenfor nævnte, kan foreninger i dag, ved kontakt til Norddjurs Kommune, få udleveret lister over nytilflyttede borgere.

Af lokale tiltag, der er blevet igangsat som følge af Det gode Værtskab skal også nævnes fælles åbent hus arrangementer. Her er der tale om arrangementer tilrettelagt i fælleskab af kommunen, lokale foreninger og ejendomsmæglere, hvor potentielle tilflyttere på samme dag har mulighed for at bese samtlige huse, der til salg i et givent lokalområde.

3.5.4 Udfordringer i forbindelse med "Det gode værtskab" i Norddjurs Kommune

En central udfordring for Det gode Værtskab har været at sprede engagementet omkring projektet fra det centrale niveau i kommunen og ud til kom-

munale decentrale enheder, borgere, foreninger og virksomheder.

Det har krævet en målbevidst indsats fra kommunen side. Samtidig har kommunen også måttet erkende, at der stadig eksisterer et stort potentiale i at forankre ideerne omkring "det gode værtskab" yderligere hos både virksomheder og i lokalsamfundene. Projektet ses således fra kommunens side som det første skridt i en langsigtet indsats.

3.5.5 Centrale læringspunkter

Det gode Værtskab er et godt eksempel, at kommunal bosætningspolitik kan handle om mere end boligmasse, reklamekampagner og det kommunale serviceudbud.

Norddjurs Kommune har tænkt bredere end dette og forsøgt at skabe et bredt forankret fælles projekt, rettet mod at gøre kommunen attraktiv for tilflytning.

Igennem projektet er kommunen blevet bevidst om værdien i, at der støttes op omkring initiativer i lokalsamfundene og forsøger derfor i stigende grad at spille en koordinerende og faciliteterne rolle i forhold til igangsættelse af initiativer og projekter.

Der foregår meget i lokalsamfundene, men ofte mangler de lokale initiativer en hjælpende hånd i form af en mindre pose penge eller kontakt til de rette samarbejdspartnere. Samtidig er det karakteristisk for de lokale initiativer, at de kan have svært ved at se ud over deres egne behov samt at de har begrænset viden om mulige samarbejdspartnere og potentielle synergier til andre projekter.

En proaktiv indsats fra kommunens side kan her medvirke til at øge samspejlet mellem de lokale initiativer og dermed øge den samlede værdi heraf.

3.6 Kirkestien over Tryggevælde Ådal

Projektets hovedformål: I Stevns Kommune er en række foreninger gået sammen med kommunen for at genetablere Kirkestien over Tryggevælde Ådal. Kirkestien, som i sin tidligere form var sunket og således blevet ufarbar, udgør korteste vej mellem 2 bysamfund samt et attraktivt rekreativt område for lokale beboere og turister.

Projektet har samlet mange forskelligartede aktører med divergerende interesser i et konstruktivt samarbejde om at forme et tilgængeligt og attraktivt rekreativt naturområde.

Initiativtager: Strøby Borgerforening

Finansiering: LAG midler, Stevns Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet

Deltagere: Danmarks Naturfredningsforening Stevns, Tryggevælde- og Stevns Ådals bevarelse, Strøby Borgerforening, Dansk Handicapforening, Stevns Kommune

Resultat: Etablering af stisystem med tilhørende bro, fugletårn, shelter med bålplads, grødeopsamlingsplads og fiskeplads for handicappede.

Etableringen af stisystemet har været medvirkende til at gøre området omkring Tryggevælde Ådal attraktivt. Dels for lokale beboere, der i vid udstrækning bruger stien, men også for udefrakommende natur- og fugleentusiaster og cykelturister, der blandt andet overnatter i det etablerede shelter.

3.6.1 Opstart af projektet

Kirkestien over Tryggevælde Ådal er en ca. 2 km lang gang- og cykelsti, der forbinder bysamfunde-

ne Strøby og Store Tårnby syd for Køge. Tryggevælde Ådal er et internationalt beskyttet engareal med et meget artsrigt og varieret plante- og fugleliv. Ådalen kan kun krydses få steder, og for beboerne i de to byer er kirkestien derfor både et aktivt som rekreativt område og som færdselsåre.

Over en årrække var kirkestien sunket ned i det våde engområde i et sådan omfang, at den var blevet ufarbar i flere perioder af året. Strøby Borgerforening havde af denne grund længe arbejdet forgæves for at skaffe finansiering og kommunal opbakning til at få genopført stien og renoveret den forfaldne bro, der krydsede selve åen.

Da borgerforeningen, i erkendelse af det manglende fremskridt, forsøger at alliere sig med det øvrige lokale foreningsliv sker der pludseligt noget. Den lokale afdeling af Danmarks Naturfredningsforening (DNS) og Foreningen for Tryggevælde- og Stevns Ådals Bevarelse (TSÅB) har begge interesser i at gøre ådalen mere attraktiv som naturområde og går sammen med borgerforeningen om at realisere et projekt, der udover kirkestien også skulle omfatte et fugletårn og et shelter med tilhørende bålplads.

Sammen lykkes det de tre foreninger at engagere Stevns Kommune i projektet. Foreningernes henvendelse falder sammen med, at kommunen skal etablere en platform til at afskære grøde i Tryggevælde Å. Platformen kan med fordel etableres i forbindelse med stisystemet.

På samme tid inkluderes også Dansk Handicap Forbund. Foreningen ser gerne at stisystemet bliver gjort handicapvenligt og foreslår desuden at grødeafskæringsplatformen bliver etableret således, at den også kan bruges som fiskeplads med adgang for handicappede.

Det endelige projekt budgetteres til 750.000 kr. og omfatter etablering af bro og stisystem, shelter og bålplads, fugletårn, en grødeafskæringsplatform og fiskeplads samt udarbejdelsen af informationsmateriale og styring af træer.

Projektet finansieres delvist af Stevns Kommune. Herudover opnås der tilsagn om finansiering fra Miljøministeriet under de Lokale Grønne Partnerskaber, LAG-midlerne, Friluftsrådet samt fra Danmarks Naturfredningsforening.

3.6.2 Samarbejdet omkring Kirkestien over Tryggevælde Ådal

Etableringen af Kirkestien er et godt eksempel på, at udnyttelsen af synergier mellem enkelte foreningers ressourcer og interesser kan være medvirkende til at sikre succesfulde projekter.

Samarbejdet på tværs af foreningerne og med Stevns Kommune har sikret et sammenhængende projekt med en stærk forankring i lokalområdet.

Herudover har kombinationen af de forskellige aktørers ressourcer været central for projektets realisering. Den oprindelige initiativtager, Strøby Borgerforening, har stået for indhentningen af tilbud og sikret et tæt samarbejde med en lokal entreprenør. Foreningen manglede derimod det nødvendige kendskab til hvor og hvordan, der kunne søges om finansiering. Her kunne de to øvrige lokale foreninger, DNS og TSÅB, til gengæld byde ind med erfaring og ressourcer.

Herudover har de deltagende foreninger leveret et betydeligt antal frivillige mandetimer for at gennemføre det manuelle arbejde forbundet med at etablere stisystemet.

Mens det var foreningerne, der udførte hoveddelen af det administrative arbejde forbundet med ansøgningsfasen, overtog Stevns Kommune økonomistyringen og regnskabsførelsen for selve pro-

jektet. I denne forbindelse havde kommunen en projektmedarbejder fast knyttet til projektets implementering.

Sideløbende med projektet omkring kirkestien arbejdede Stevns Kommune på at udforme en helhedsplan for området omkring Tryggevælde Å. På denne måde var kommunen med til at sikre, at projektet passede ind i kommunens langsigtede vision for ådalen samt med øvrige interesser og planlagte initiativer. Arbejdet med helhedsplanen var forankret i en række borgergrupper og baseret på en tæt dialog med øvrige interessenter, herunder den lokale landbrugsforening og lodsejere.

3.6.3 Projektets styrker og effekt på lokalmiljøet

Kirkestien over Tryggevælde Ådal er i årene 2009-2011 blevet genetableret sammen med en grødeafskæringsplatform, og der er herudover blevet opført både shelter og fugletårn i området omkring stien.

Projektet har i høj grad været med til at øge benyttelsen af ådalen som rekreativt område for lokale foreninger og borgere. Herudover bliver området også i stigende grad besøgt af udefrakommende, heriblandt naturentusiaster og cykelturister, der overnatter i det opførte shelter.

Kirkesti-projektet har skabt momentum omkring udviklingen af Tryggevælde Ådal som rekreativt område, og har desuden sat fokus på gevinsterne ved at samarbejde på tværs af foreningsskel. Derved har projektet medvirket til at styrke samarbejdet mellem de lokale foreninger.

3.6.4 Udfordringer i forbindelse med Kirkestien over Tryggevælde Ådal

Kirkesti-projektet har i høj grad været drevet af frivillige arbejdskraft i de frivillige foreninger.

Foreningerne har i denne forbindelse oplevet arbejdsbyrden forbundet med ansøgning og afrap-

portering til de ansøgte fonde som projektets største udfordring.

I foreningernes optik lægger dokumentation og afrapportering beslag på så mange ressourcer, at det kan være med til at dræbe det frivillige initiativ. Især opleves ansøgnings- og afrapporteringsproceduren til LAG-midlerne som bureaukratisk, tidskrævende og svært forståelig.

Her stilles der blandt andet krav om, at de deltagende foreninger bidrager med frivillige timer. Dette skal dokumenteres på individniveau med konkrete angivelser omkring, hvornår, af hvem og med hvilket formål de enkelte timer er lagt. I kirkestiprojektet oplevede man at få afrapporteringen tilbage fire gange, fordi den ikke var udfyldt korrekt.

Det er de deltagende foreningers opfattelse, at kontrol i denne detaljeringsgrad udgør en fejlprioritering af ressourcer, når det angår mindre projekter udført af frivillige foreninger.

3.6.5 Centrale læringspunkter

En central erfaring fra Kirkestien over Tryggevejle Ådal er værdien af samarbejde på tværs af foreninger, hvorigennem der drages nytte af forskellige foreningstypers respektive ressourcer. Mens nogle foreninger, heriblandt borgerforeninger, kan have gode forbindelser og stærk lokal forankring, har andre foreninger måske adgang til en mere professionel organisation, der kan være behjælpelig i forbindelse med ansøgningsprocesser eller dialog med offentlige aktører.

Samtidig kan samarbejde på tværs af foreninger sikre, at arbejdsbyrden fordeles på flere skuldre, og projekter derfor bliver mindre sårbare.

Projektet omkring kirkestien viser desuden, at samarbejde på tværs af foreninger kan give et projekt en stærk legitimitet ved at et bredt udsnit af

behov og interesser er repræsenteret i projektgruppen.

Projektet omkring Kirkestien er desuden et godt eksempel på vigtigheden af kommunalt engagement og deltagelse i forhold til at sikre et projekts synergi med øvrige planer og indsatser for et område.

Kirkesti-projektet udgør således en del af et større puslespil, der tilsammen skal gøre Tryggevejle Ådal til et attraktivt og tilgængeligt naturområde. Her har Stevns Kommune ageret tovholder i forbindelse med udarbejdelsen af en helhedsplan for området, der har skullet forene et væld af forskellige behov og interesser.

3.7 Nymindegab projektudvikling og Nymindegab Strand-ishus

Projektets hovedformål: Nymindegab Strand-ishus er placeret på kanten af stranden ved vesterhavskysten ud for landsbyen Nymindegab. I 2010 overtog Nymindegab Projektudvikling driften af det forfaldne ishus. Siden er huset blevet renoveret og drives nu i samarbejde med Produktionsskolen Vest, hvis elever udgør den daglige bemanding. Målet er at udvikle ishuset yderligere, bl.a. ved at udbygge det til en pavillon.

Formålet med ishuset og foreningen Nymindegab projektudvikling er at gøre området omkring Nymindegab attraktivt for beboere og for helårsturisme.

Initiativtager: Nymindegab borgerforening

Finansiering: Projektet har modtaget 100.000 kr. fra LAG-midlerne. Herudover har projektet kassekredit hos den lokale bank - Sparekassen Nørre Nebel.

Deltagere: Nymindegab borgerforening, Produktionsskolen Vest i Varde, Varde Kommune

Resultat:

- Etablering af ishus, der som lokal attraktion i længden forventes at være selvfinansierende og evt. kan finansiere andre lokale projekter
- Etablering af Nymindegab projektudvikling, der kan organisere det stærke lokale initiativ og være inkubator for fremtidige lokale projekter.

3.7.1 Opstart af Nymindegab Projektudvikling

Ideen omkring overtagelsen og renoveringen af strand-ishuset opstod i 2010 i regi af Nymindegab Borgerforening. Borgerforeningen er en meget synlig aktør i Nymindegab, og arbejder løbende, i samarbejde med et generelt meget aktivt lokalsamfund, for at gøre byen og området attraktivt for beboere, tilflyttere og besøgende.

Ishuset som er placeret ved stranden lidt uden for bygrænsen var på daværende tidspunkt i forfalden stand. Huset, der er ejet af Varde kommune, havde i en årrække været forpagtet af Polar Is.

Da borgerforeningen tog kontakt til Polar Is for at klage over husets dårlige stand, meddelte virksomheden, at den planlagde at opsiges sin kontrakt som forpagter. Hermed opstod ideen om at overtage driften af huset og sætte det i stand.

I forbindelse med den efterfølgende proces dannede aktørkredsen omkring projektet foreningen Nymindegab Projektudvikling (N.P.U.). Modsat borgerforeningen, inkluderer N.P.U. også medlemmer, der ikke er bosat i Nymindegab, herunder lederen af Produktionsskolen Vest.

Produktionsskolen spillede en central rolle i projektet, i det at skolens elever var tiltænkt at skulle forestå den daglige drift af ishuset.

I regi af N.P.U. lykkedes det efterfølgende aktørkredsen at få tilladelse til at overtage driften af ishuset samt at rejse tilstrækkeligt med kapital til at kunne gennemføre den nødvendige indvendige renovering.

I sommeren 2012 har ishuset med fin succes gennemført sin første åbne sæson. Sortimentet har dog været forholdsvist smalt i form af is og drikkevarer, og forventes udvidet allerede til den kommende sæson.

3.7.2 Samarbejdet omkring Nymindegab Projektudvikling

Samarbejdet i regi af N.P.U. omkring overtagelsen af strand-ishuset udspringer fra lokalsamfundet omkring Nymindegab. Renoveringen af ishuset har således i vid udstrækning trukket på lokale frivillige kræfter i og omkring N.P.U. og borgerforeningen. Varde Kommune har bakket op omkring projektet og den lokale sparekasse har spillet en vigtig rolle ved at give N.P.U. den nødvendige kassekredit til at kunne gennemføre renoveringen og påbegynde driften af ishuset.

Helt centralt for projektets gennemførelse er deltagelsen af Produktionsskolen Vest, hvis ansatte og elever udgør ishusets daglige bemanning. Igenem driften af ishuset får skolens elever praktisk erfaring med arbejdet inden for restaurationserhvervet, herunder hygiejne- og servicekrav samt det forhold, at arbejdstiden ofte ligger på skæve tidspunkter. Dette er i høj grad relevant arbejdsmarkedserfaring for skolens elever. Deres fremtidige jobmuligheder vurderes nemlig i vid udstrækning til at ligge inden for turisme- og serviceerhvervene, der udgør en stigende andel af den lokale erhvervsstruktur.

3.7.3 Nymindegab Projektudviklings styrker og effekt på lokalmiljøet

Formålet med N.P.U. er at iværksætte lokale almennyttige projekter, der kan medvirke til at gøre området omkring Nymindegab attraktivt for beboelse og helårsturisme.

Med overtagelsen og åbningen af ishuset har foreningen taget et skridt i denne retning. Det er dog målsætningen, at ishuset skal udvikles yderligere som lokal attraktion. Dette skal bl.a. ske ved at udvide sortimentet og åbningstider, mens det også er ambitionen, at der i højere grad skal være aktiviteter uden for sæsonen samt at der skal kunne afholdes arrangementer i ishuset.

En forudsætning for at nå ovenstående målesætninger er dog, at ishusets renoveres udvendigt og udvides. Her har det fra begyndelsen været planen, at ishuset skal omdannes til en strandpavillon. Denne udbygning har dog endnu ikke kunnet realiseres, blandt andet som følge af manglende tilladelse hertil fra Naturstyrelsen, der ejer grunden, hvorpå huset ligger.

Det er forventningen i N.P.U., at ishuset ikke blot skal udgøre en lokal attraktion, men også i længden en rentabel forretning for foreningen. Det er således planen, at et fremtidigt overskud fra ishuset skal anvendes til at finansiere fremtidige projekter i regi af N.P.U.

3.7.4 Udfordringer i forbindelse med Nymindegab Projektudvikling

En central udfordring for N.P.U. har været at skaffe den nødvendige finansiering til såvel renovering af ishuset som igangsættelse af selve driften.

I denne forbindelse har modtagelsen af 100.000 kr. fra LAG-midlerne samt en kassekredit fra den lokale sparekasse været essentiel for projektets gennemførelse.

Den største udfordring for projektet har dog været den manglende godkendelse fra Naturstyrelsen til at udvide ishuset til en strandpavillon.

Det er i denne forbindelse foreningens opfattelse, at Naturstyrelsen har udvist meget lav grad af fleksibilitet og velvilje i forhold til at give projektet dispensation fra gældende regler.

3.7.5 Centrale læringspunkter

Nymindegab er et godt eksempel på en mindre by i et dansk yderområde, der kæmper for at forblive attraktiv som bosætningssted. Byen oplever i stigende grad at være en "gennemkørselsby" til skade for det lokale butiksliv.

Med sin placering tæt ved Vesterhavet, udgør turismeerhvervet en vigtig livskilde for Nymindegab.

Men skal byen fortsat være attraktiv for turister er et vist udbud af butikker og aktiviteter en nødvendighed.

N.P.U.'s projekt med strand-ishuset er et godt eksempel på, hvordan lokalt initiativ kan være med til at holde gang i lokale aktiviteter, når kommercielle aktører ikke længere kan se det nødvendige økonomiske grundlag for at drive forretning i lokalområdet.

Bevarelsen af selv en lille forretning, kan have forholdsvis stor betydning for et lokalområde. I ishusets tilfælde på antallet af besøgende til den lokale strand samt attraktiviteten forbundet med at have sommerhus i nærheden.

Kan ishuset og N.P.U. udvide deres virke, kan dette have positive synergieffekter for lokalområdet. Både ved at skabe en ramme, inspiration og økonomi for yderligere lokale aktiviteter.

I denne forbindelse skal det nævnes, at N.P.U. ikke er en enestående aktør i Nymindegab, der som lokalområde er karakteriseret ved en rigdom af foreninger og et meget aktivt civilsamfund. Blandt andet driver en lokal forening Nymindegab Museum og i den lokale havn bygges der skibe efter gamle traditioner.

Herudover udlejer den lokale skinnecykelforening, skinnecykler, som kan anvendes på den nedlagte jernbanestrækning fra Nørre Nebel og Nymindegab. Denne attraktion har over de seneste år genereret betydelige indtægter til øvrige aktiviteter i lokalområdet.

På denne måde bygger N.P.U. og strand-ishuset oven på en række lokale aktiviteter, der tilsammen spiller en vigtig rolle i forhold til at holde gang i det lille samfund omkring Nymindegab.

Potentiale i uddannelsesinstitutioner.

Projektet omkring strand-ishuset er desuden et godt eksempel på, i hvilken grad at en uddannelsesinstitution kan være en ressource for et lokalområde. Som det er tilfældet med Produktionsskolen Vest i forbindelse med driften af ishuset, har uddannelsesinstitutioner mulighed for at levere mandetimer til et projekt i et omfang, få andre aktører kan matche. Udfordringen er at udtænke og designe projekter således, at de også giver værdi for uddannelsesinstitutionerne ved at harmonere med disses egne formål og målsætninger.

3.8 Fab Fyn

Projektets hovedformål: At anvende nedlagte produktionshaller i Ryslinge til at skabe et kreativt miljø, hvor opstartsvirksomheder og iværksættere kan etablere sig. Der er fokus på co-creation og samarbejde på tværs mellem de forskellige projekter og personer. Samtidig etableres en tæt kobling til Ryslinge innovationshøjskole og dens elever, der er igangsætterne af projektet med henblik på samarbejde om produktudvikling, ideskabelse og læring på tværs. Desuden samarbejdes med et etableret iværksættertiltag på Fyn, Fremtidsfabriken, hvor projekter herfra får mulighed for at etablere sig i lokalerne i Ryslinge.

Initiativtager: Innovationshøjskolen i Ryslinge.

Finansiering: Projektet er pt. selvfinansierende gennem de timer, aktørerne ligger i projektet. Nogle af lokalerne er lejet ud, men ikke alle. Der arbejdes på at skabe en fremtidig finansieringsaftale i forhold til lokalernes udlejning mellem Innovationshøjskolen og Martin Skibsted, der ejer produktionshallerne.

Deltagere: Ryslinge Innovationshøjskole, Faaborg-Midtfyn kommune, Martin Skibsted ejer af Fabers produktionshaller, Dansk Iværksætter Forening, SMEL Industries, Projektet "Fremtidsfabriken".

Resultat: Projektet er stadig i en opstartsfasen, hvorfor konkrete resultater endnu ikke er etableret. Det er forventningen, at lokalerne i hallerne vil danne udgangspunkt for en kreativ iværksætterklynge med etablering af opstartsvirksomheder og dermed bidrage til at skabe vækst og beskæftigelse i lokalområdet. Der er allerede etableret samarbejde med lokale virksomheder og borgerforeninger, der støtter projektet. Samtidig er projektet et

referenceprojekt for højskolen, der satser på at kunne tilrettelægge virksomhedsnære innovationsforløb for skolens elever som led i projektet.

3.8.1 Opstart af et socialt innovationsprojekt i Ryslinge

Fab Fyn udspringer fra Innovationshøjskolen i Ryslinge. Innovationshøjskolen har inden for de seneste år redefineret sit ståsted som højskole og har kombineret traditionelle højskoledyder med innovationsforløb som en dominerende del af undervisningen. Initiativet til Fab Fyn kom fra en af højskolens elever, der forinden ankomsten havde været med i et "Fab" i London. Fab Labs er et kreativt miljø og åbent værksted, hvor iværksættere kan mødes for at dele viden og ressourcer samt samarbejde om fælles projekter gennem co-creation², workshops eller andre inddragende måder og hvor en samarbejdsplatform formes gennem fælles lokaler. Højskoleeleven fik på baggrund af forskellige innovationsforløb på højskolen og med inspiration fra udlandet ideen om at skabe et lignende iværksætttermiljø i lokalområdet. Som nærmeste nabo til Højskolen ligger Fabers produktionshaller, der efter produktionen i 2008 flyttede ud af landet, står øde og ubrugte hen. Dermed var baggrunden for Fab Fyn skabt.

Missionen er at omdanne de gamle produktionshaller til et udviklings- og vækstmiljø, som er baseret på synergi mellem de regionale virksomheder og iværksættere i samarbejde med kommuner og uddannelsesinstitutioner. Fabers produktionshaller rummer mulighed for mere end bare et kontormiljø, og stiller rum for den kreative proces til rådighed, i form af prototype værksteder og undervisningslokaler.

² Co-creation begrebet stammer fra business litteraturen, som bygger på, at virksomheder inddrager kunder eller andre eksterne interessenter i udviklingsforløb

De studerende fra højskolen, der har været de primære drivkræfter bag Fab Fyn, har været på studieture til lignende iværksætermiljøer i Danmark, Tyskland, Holland og Tjekkiet for at samle inspiration og erfaringer til projektudviklingen. De besøgte Lynfabrikken, Republikken, Spinderihallerne, Vækstfabrikken, Godsbanen, Institut X, Fri-land samt FabLabs i København, Amsterdam, Bremen og Prag.

3.8.2 Samarbejde om Fab Fyn

Der er samlet en bred deltagerkreds om etableringen af Fab Fyn. Ryslinge Innovationshøjskole udgør som initiativtager en central del af projektet. Fra højskolen er det foruden eleverne på skolen i høj grad også højskolens rektor, Tyge Mortensen, som er de primære drivkræfter i projektet. Det er samtidig også Innovationshøjskolen, som er facilitator for Fab Fyn og varetager ledelsen af projektet. Innovationshøjskolen har etablerede samarbejde med mange af lokalforeningerne i området som også inddrages i projektet.

Foruden højskolen har Martin og Flemming Skibsted, der er ejerne af Fabers produktionshaller, også en væsentlig rolle. Indtil videre foreligger en mundtlig aftale om, at der kan ske løbende udvikling af væksthuset i hallerne, hvor der kun betales for de benyttede arealer. Aftalen er udarbejdet med udgangspunkt i et lignende set-up fra Saxkøbing Sukkerfabrik, der også er ejet af Skibsted og som også er omdannet til en Vækstfabrik. Den erfaring, der er opnået fra de tidligere projekter har været vigtigt i etableringsfasen af Fab Fyn og har fra start klargjort det økonomiske fundament for projektet. Dette har været medvirkende til at få accept og anerkendelse fra andre centrale aktører, herunder Faaborg-Midtfyn kommune.

Faaborg-Midtfyn kommune har været inviteret med i projektet fra et tidligt stadie. Faaborg-Midtfyn kommune har ageret sparringspartner for projektet

og har ydet rådgivning om, hvordan Innovationshøjskolen kunne få kontakt til virksomheder, fonde og Regionen. Der har været forskellige forespørgsler på, om Faaborg-Midtfyn kommune ville finansiere dele af projektet, hvilket kommunen indtil videre har afslået. Kommunen har dog doneret borde og andre møbler til Fab Fyn og arbejder aktivt på at hjælpe med at skalere projektet primært i forhold til at skabe kontakt til relevante samarbejdspartnere og hvor der kan ansøges om midler.

Den lokale handelsstandsforening, der består af 120 virksomheder i lokalområdet, indgår i et tæt netværk og samspil med Innovationshøjskolen gennem aktiviteter og samarbejder som Innovation Camp, innovations opgaver, netværksmøder, kurser og er også med som ressourcer i Fab Fyn. Enkelte af virksomhederne er desuden potentielle kunder i Fab Fyn.

Projektet 'Fremtidsfabrikken', der er støttet af EU-midler har fokus på at skabe bedre vækstbetingelser for kreative iværksættere særligt gennem at øge iværksætternes kompetencer og styrke deres forretningside. Gennem projektet er der samlet ca 150 iværksættere i det sydfynske område. De iværksættere som vil arbejde videre med deres ide og mangler lokaler til at gøre det kobles op på Fab Fyn. De første iværksættere, der har etableret sig i Fab Fyn udspringer af Fremtidsfabrikken. Der er således etableret et godt samspil mellem de to større initiativer på Fyn som supplerer hinanden og samlet set skaber gunstige vilkår for iværksættere.

3.8.3 Fab Fyns styrker og effekt på lokalmiljøet

Styrken i Fab Fyn ligger i, at der er etableret et tæt samarbejde, der kan løfte gode koblinger mellem lokale erhvervsdrivende, uddannelse, foreningslivet, iværksættere og ildsjæle samt det kommunalpolitiske niveau. Projektet samler alle relevante interessenter i området, som gør det muligt at ind-

drage mange forskellige spidskompetencer og iværksætte et frugtbart og værdibringende projekt.

Projektet er stadig i en opstarts- og konsolideringsfase, så det er primært indledningsvise effekter, der er realiseret, mens mere langsigtede effekter er på et potentielt niveau. Der er med det in mente forventning om, at Fab Fyn på den lange bane vil være medvirkende til at skabe nye arbejdspladser og dermed potentielt også øget vækst og velstand til området. På den kortere bane giver Fab Fyn mulighed for, at lokale iværksættere kan afprøve deres ideer og se om der kan etableres en opstartsvirksomhed på den baggrund. Samtidig er der bragt liv i et ubrugt erhvervsområde, der ellers potentielt ville sygne hen. Anvendelsen af produktionshallerne til iværksætttermiljø kan dermed også give mulighed for at tiltrække flere borgere til området.

Ryslinge højskoles fødsels om innovationshøjskole har allerede haft stor indvirkning på lokalområdet. Skolens elever udgør et rejsehold, som tager ud til landsbysamfund i området og afholder møder om innovation og iværksætteri samt kommer med konkrete inputs til innovationsprocesser. Det medvirker til at øge opmærksomheden om lokale innovationspotentialer og mulige samarbejdsordninger med Innovationshøjskolen samt mulig forankring i Fab Fyn. Innovationshøjskolens undervisning styrkes desuden som led i samarbejdet med iværksætterne og de lokale virksomheder, der muliggør mere virkelighedsnære projekt- og undervisningsforløb. Der er samtidig også potentiale for udveksling af ideer og kompetence mellem højskolens elever og iværksætterne samt synergieffekter på udstyr og værktøj, der kan kræve for store investeringer til, at den enkelte iværksætter har mulighed for at realisere det alene.

Fab Fyn projektet har også haft en effekt på Faaborg-Midtfyn kommunes arbejde, der i kultur- og erhvervsstrategien henviser til Fab Fyn som et godt eksempel på samarbejde mellem kultur, uddannelse og virksomheder, hvor de bærende elementer er innovation og iværksætteri. Det giver samtidig positiv branding og legitimering for projektet.

3.8.4 Udfordringer i forbindelse med Fab Fyn

En udfordring for Fab Fyn er, at projektet ligger på relativt få skuldre og at organisationsformen ikke har været klargjort. En del af den udfordring beror på, at det særligt i opstartsfasen var højskolens elever, der var igangsættere og drivkræfter på projektet, der tager væk efter endt ophold på højskolen. Højskolens rektor er projektleder på projektet og har kørt opstarten som et iværksætterforløb under Højskolen. Denne formelle ramme om projektets opstart har således medvirket til, at det har kunne sættes i gang uden anden yderlig finansiering.

Finansiering er dog en anden udfordring. Det er Højskolens vurdering, at det ikke er holdbart på langt sigt, at den fortsætter som projektleder for projektet og at der desuden er behov for rådgivning om, hvordan organiseringen kan professionaliseres. Derfor søges der om eksterne midler, der skal sikre etableringen af en projektorganisation med en ansat projektleder. Det er tanken, at projektlederen kan forankres på højskolen, men at denne arbejder udelukkende med at få organiseret Fab Fyn. Det er også tanken, at Fab Fyn med tiden skal have en bestyrelse og etableres som en forening med et repræsentantskab som led i at få etableret en organisationsstruktur for projektet.

Højskolen og miljøet omkring den tiltrækker allerede iværksættere fra hele landet, hvilket skal udnyttes bredere som driver for at udvikle og forstærke det innovative miljø på Fyn. En af udfordringerne

er at skabe en kritisk masse, så erhvervspotentialet også kan styrkes, men det er vanskeligt at finde nok virksomheder og iværksættere, der vil etablere sig i Fab Fyn. Kendskabet til muligheden er ved at brede sig, men der er fortsat et potentiale i, at det øges. Det forudsætter dog et organisatorisk set-up, som kan varetage en bredere markedsføring af Fab Fyn.

3.8.5 Centrale læringspunkter

Fab Fyn viser, hvordan en uddannelsesinstitution som Ryslinge Innovationshøjskole som initiativtager til etableringen af et lokalt iværksætermiljø, kan skabe positiv forandring og potentielt med store effekter for området. Fab Fyn viser således også, hvilket potentiale, der er i uddannelsesinstitutioner som igangsættere men også i forhold til, at eleverne kan være lokale forandrings- og innovationsagenter.

Casen synliggør også, hvorledes det er lykket et lokalområde at omdanne et nedlagt erhvervsområde og dermed lokale arbejdspladser til en ny funktion, der potentielt med tiden kan skabe nye arbejdspladser og lokal vækst.

En læringspointe er desuden, at det på trods af en omfattende og kompetent deltagerkreds kan være vanskeligt at få defineret det rette organisatoriske set-up, der kan føre Fab Fyb fra projekt til etablering med en sikker drift fra virksomhederne, der lejer sig ind i lokalerne.

4 Bilag over begrebsafklaring

4.1 Begrebsafklaring

Det er projektets målsætning at afdække nye metoder til at skabe social innovation, der kan afhjælpe nogle af de udfordringer, som danske yderområder står over for. Derfor foretages denne begrebsafklaring for dels at indsnævre projektets fokus, og dels at bidrage til forståelsen af begreberne, som der i dag hersker mange overlappende definitioner på. Begreberne omfatter social innovation og iværksættere samt yderområder.

4.2 Definition af social innovation, social entreprenørskab og sociale entreprenører

Der eksisterer mange forskellige definitioner af såvel begrebet *social innovation* som begrebet *social entreprenørskab*. Alt efter den valgte definition vil de to begreber i mange tilfælde overlape hinanden.

Fra et aktørperspektiv er feltet ikke mindre kompliceret, idet at den sociale innovation og entreprenørskab kan bedrives af forskellige aktørtyper, hvoriblandt sociale *entreprenører*, sociale *iværksættere* og sociale (eller socialøkonomiske) *virksomheder* er de oftest nævnte. Heller ikke disse benævnelser er gensidigt udelukkende og heller ikke her hersker der enighed om den bagvedliggende definition.

4.2.1 Social innovation

I nærværende projekt forstås social innovation som aktiviteter, der foretages med det formål at imødekomme et socialt (samfundsmæssigt) problem eller behov, og som retter sig mod at levere nye løsninger, der ellers ikke varetages eller som kan løses på en mere effektiv og retfærdig måde. Værdien, som skabes gennem social innovation,

tilfalder samfundet som hele fremfor enkeltindivider.

Det ene centrale delelement i begrebet er således det nyskabende, herved forstået *innovation* i traditionel forstand, som vi kender det fra den private sektor. Det andet centrale delelement er det sociale formål, herved forstået målsætningen om at skabe social værdi.

Det skal bemærkes, at "det sociale" i denne forbindelse skal forstås bredere end normalt, som det er tilfældet med det engelske "social". Den sociale innovation retter sig således ikke nødvendigvis kun mod det sociale område og mod sociale problemstillinger, men mod at løse samfundsmæssige problemstillinger i bredere forstand.

Definitioner af social innovation

Social innovation anvendes som begreb i mange sammenhænge, og der eksisterer derfor også adskillige definitioner af begrebet.

Fra EU lyder definitionen på social innovation, som er defineret som led i kommissionens arbejde og opfølgning på Lissabon traktaten:

"Social innovations are innovations that are social in both their ends and their means. Specifically, we define social innovations as new ideas (products, services and models) that simultaneously meet social needs (more effectively than alternatives) and create new social relationships or collaborations. They are innovations that are not only good for society, but also enhance society's capacity to act".

European Commission, Bureau of European Policy Advisors (2010)

På mere hjemmelige breddegrader defineres social innovation af to danske praktikere og forfattere til en bog om social innovation.

"Gennemførelsen af en ny idé, der opfylder et socialt behov samt skaber positiv og radikal forandring af livsbetingelser for den eller dem, der har behovet. Social innovation har en virkningsfuld og vedvarende effekt. Social innovation er skalerbart og har potentiale til at blive udbredt til andre områder."

Junge og Lustrup (2009) "Social Innovation – En guide til rejse i ukendt land"

Det er således et fællestræk ved de to definitioner, at social innovation retter sig mod at tilfredsstille et specifikt socialt (samfundsmæssigt) behov samtidig med, at der også er et bredere fokus på at forbedre og forandre de generelle sociale og samfundsmæssige betingelser. Der er en mindre for-

skel i de to definitioner ved, at der i den danske definition lægges vægt på skalerbarheden af de løsninger, der udspringer fra den sociale innovation.

Forskere ved Stanford universitetet i USA har også en tilgang til social innovation. Den betoner særligt, hvordan social innovation, modsat kapitaldrevet innovation, tilfalder samfundet frem for individer, og med fokus på at distribuere social værdi og social kapital til samfundet.

"Social innovation is a novel solution to a social problem that is more effective, efficient, sustainable, or just than existing solutions and for which the value created accrues primarily to society as a whole rather than private individuals."

Phills et. al (2008) Stanford Social Innovation Review

Behovet for at adskille social innovation fra gængs innovation ligger i budskabet om, at der er store

FIGUR 5

Strømninger inden for social innovation

Kilde: DAMVAD 2012 efter inspiration fra European Commission, Bureau of European Policy Advisors (2010)

velfærdsmæssige potentialer ved social innovation, og at verden allerede er udstyret til at tage sig af traditionelle former for innovation, der skal skabe økonomisk værdi. I tilfælde af, at markedet fejler i at levere offentlige ydelser, bliver social innovation særdeles vigtigt og afgørende for at levere løsninger til sociale problemer, som ellers ikke varetages (optimalt) fra samfundets side. Figur 5 illustrerer de grundlæggende strømninger, der gør sig gældende inden for social innovation og som danner rammen for dets tilblivelse samt samfundseffekt. Som figuren også vidner om, er de forskellige elementer gensidigt forstærkende forstået på den måde, at når (lokal)samfundet sikrer rammerne for, at borgerne bliver bemyndiget og gjort mere ansvarlige for lokalsamfundet vil det have en positiv effekt på at reagere på og adressere de samfundsmæssige problemstillinger, som opleves lokalt.

Som de forskellige definitioner og tilgange til social innovation indikerer, er social innovation i sin karakter ikke ensidig eller noget, der blot løses af enten den offentlige sektor eller virksomheder i den private sektor. Social innovation har et tværfagligt udgangspunkt og innovationspotentialet opstår derfor også inden for "cross-sector dynamics", hvor viden og ideer udveksles mellem den offentlige sfære, den frivillige (civilsamfundet) samt den private sfære (Phills et al. 2008).

Denne tværfaglige tilgang på tværs af forskellige aktører i samfundet er illustreret i figur 6, der viser, hvordan det er i konvergens mellem sektorerne, at social innovation opstår.

FIGUR 6

Konvergens mellem sektorer

Kilde: Lars Hulgård, (2007)

Fordi det er i overlappet mellem de tre sektorer, at der skabes grobund for social innovation, er der særligt fokus på samspil og viljen til at nedbryde barrierer mellem traditionelle opfattelser af ansvarsfordelingen mellem de forskellige aktørgrupper inden for de tre sektorer. For at social innovation kan opstå, er der behov for, at der er god koordination og kommunikation på tværs af de forskellige aktører og sektorer.

4.2.2 Social entreprenørskab og sociale entreprenører

Social innovation kan, som beskrevet i forrige afsnit, opstå mange steder, og der behøver således ikke stå en social entreprenør bag social innovation. Trods det er social innovation og sociale entreprenører tæt forbundet, da sociale entreprenørers målsætning er at skabe social eller samfundsmæssig forandring. Det er kendetegnende for feltet, at dette sker igennem social innovation.

På sin vis er det, der i dag kaldes socialt entreprenørskab, egentligt et gammelt fænomen med spor tilbage til 1800-tallet. Den kooperative tankegang, der i Danmark kom til udtryk i form af andelsbevægelsen, har således mange fællestræk med social entreprenørskab.

Som social innovation placerer social entreprenørskab sig i krydsfeltet mellem den offentlige, den private og den frivillige sektor. De sociale entreprenører beskæftiger sig i høj grad med opgaver, der traditionelt har ligget i offentligt regi og kombinerer karakteristika vi normalt forbinder med henholdsvis private virksomheder og frivillige organisationer. Således omtaler nogle også socialt entreprenørskab som "den fjerde sektor".

Definitioner

Til trods for – eller som konsekvens af – den stigende forskningsmæssige og politiske interesse for socialt entreprenørskab findes der ikke én fast definition af, hvad socialt entreprenørskab er. Tværtimod findes der flere internationale "skoler" med hver deres definitions-mæssige tilgang til begrebet.

novative egenskaber og evne til at skabe social forandring. Andre tilgange lægger derimod vægt på en eller anden form for professionel organisation, enten som organisation, kooperativ eller virksomhed. For mange indebærer begrebet social entreprenørskab desuden en form for økonomisk aktivitet.

Nedenfor følger tre eksempler på anvendte definitioner på sociale entreprenører, der tilsammen giver en god forståelse af begrebet:

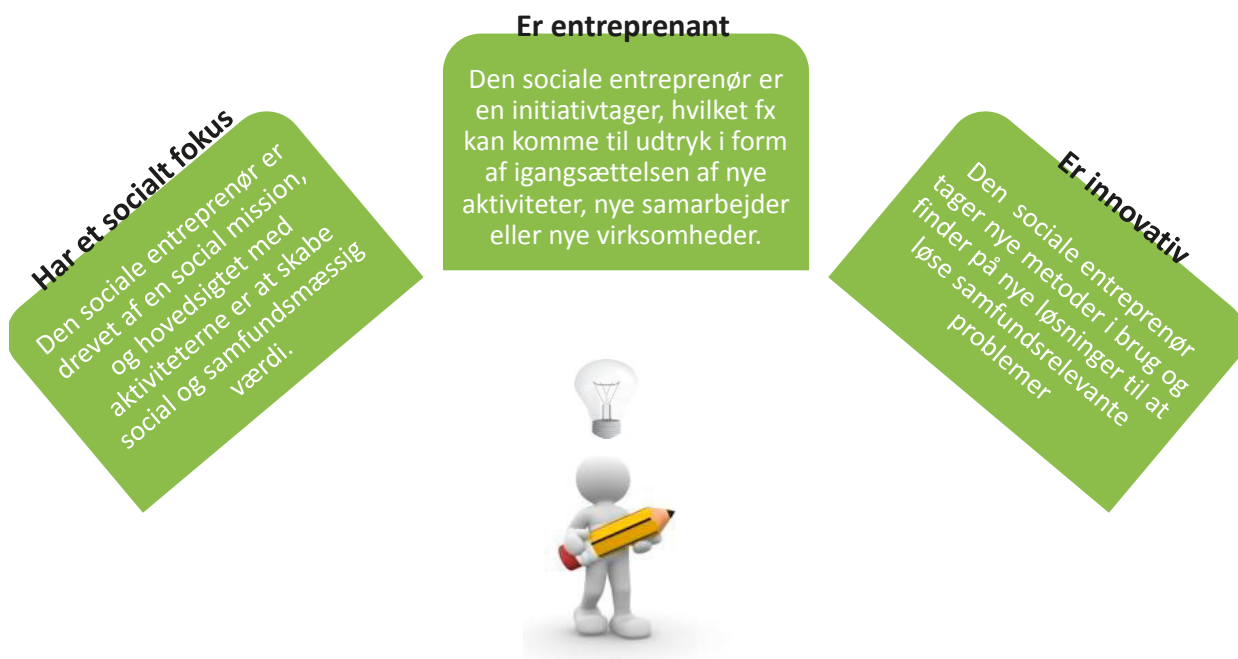
"Social entrepreneurs are individuals with innovative solutions to society's most pressing social problems. They are ambitious and persistent, tackling major social issues and offering new ideas for wide-scale change."

Ashoka (international organization, der støtter sociale entreprenører)

Fra ét perspektiv betragtes sociale entreprenører som individer, der er karakteriseret ved deres in-

FIGUR 7

Karakteristika ved en social entreprenør

DAMVAD 2012 baseret på litteraturgennemgang af sociale entreprenører

”Et menneske som har en idé for hvordan bidra til å løse et sosialt problem og som ønsker å nå så mange mennesker som mulig, så raskt som mulig. For å gjøre dette bruker de forretningsmessige metoder for effektivt å utnytte begrensede ressurser til å skalere en bærekraftig organisasjon, og gjennom dette skape varige positive endringer i samfunnet.”

Ferd Sosiale Entreprenører (norsk investeringsfond der investerer i sociale entreprenører)

”Sosiale entreprenører arbeider for sosiale endring i de sprekke og hullene som eksisterer mellom staten, markedet og det frivillige samfunn. En sosial entreprenør anerkjenner et sosialt problem og bruker virkemidler fra forretningsverdenen for å bidra til å løse dette problemet. Suksess i sosialt entreprenørskap blir ikke målt i profitt, men i hvor stor positiv innvirkning virksomheten har på samfunnet.”

Nordisk ministerråd

I såvel de tre citater som bredt i den empiriske og teoretiske litteratur genfindes tre overordnede karakteristika, som betragtes som kendetegnende for sociale entreprenører. De er præsenteret i figur 7.

Hvorvidt social entreprenørskap nødvendigvis bør indebære en form for markedsydelse eller økonomiske aktivitet, samt hvorvidt begrebet knytter sig til bestemte organisationsformer afhænger af perspektivet og den valgte definition.

Det kan derfor i denne forbindelse være nyttigt at skelne mellem *sociale entreprenører* og *sociale (socialøkonomiske) virksomheder*.³

På denne måde refererer begrebet *social entreprenør* til den individuelle sociale iværksætter og idémaker, mens *socialøkonomisk virksomhed* refererer til en organisationsform, som er én af flere

mulige organisatoriske udfald af social entreprenørskab.

Social økonomisk virksomhed

- Er en non-for-profit virksomhed
- Har et socialt, sundheds- og eller miljømæssigt formål
- Har salg af ydelser og / eller produkter
- Geninvesterer et eventuelt overskud i virksomheden og formålet
- Er organisatorisk uafhængig af den offentlige sektor
- Har et CVR-nr.

Den nationale civilsamfundsstrategi (2010)

Hvor den sociale virksomhed er markedsbaseret og således genererer indtægt igennem salg af produkter, behøver dette ikke nødvendigvis være tilfældet for den sociale entreprenør.

4.2.3 Forskel på social innovation og social entreprenørskab

Som det fremgår af de to forrige afsnit er social innovation og social entreprenørskab i høj grad overlappende begreber i kraft af begges fokus på skabelsen af social og samfundsmæssig værdi igennem nye metoder. Hvor social innovation i høj grad defineres som en aktivitet eller som et output af en specifik proces, defineres social entreprenørskab dog i højere grad ud fra de udførende aktørers – de sociale entreprenørers - karakteristika.

Ud fra denne betragtning udgør social innovation altså et bredere begreb end social entreprenørskab idet, at social innovation kan opstå på steder og fra personer, der ikke blot omfatter sociale entreprenører, men mange andre former for interessenter og aktører.

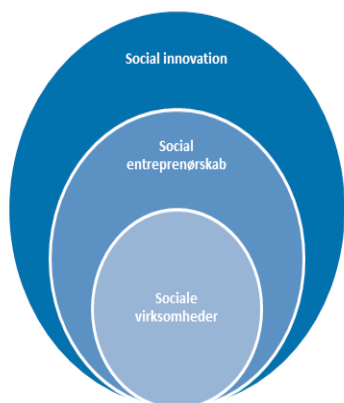
Nedenstående figur illustrerer, hvordan social innovation på denne måde kan ses som den om-

³ DAMVAD, 2011: Utredning om social entreprenørskab

kransende ramme for social entreprenørskab, sociale entreprenører og sociale virksomheder.

FIGUR 8

Sammenhæng mellem begreberne

Kilde: DAMVAD 2012

4.3 Social innovation og sociale entreprenører i yderområder

Med afsæt i de foregående afsnit har vi i nærværende projekt arbejdet med en definition af social innovation, der lyder:

Social innovation handler om at løse sociale og samfundsmæssige problematikker på en ny måde. Der er ofte tale om problemer, der ellers ikke tages hånd om, eller som kan løses på en ny, mere effektiv eller retfærdig måde. Ofte skabes social innovation, når forskellige lokale aktører (private, offentlige og frivillige) arbejder sammen. Når der medvirker private virksomheder i sociale innovationsprojekter, er de kendetegnet ved at handle om andet og mere end at tjene penge.

Vi har forstået sociale entreprenører som

De individer eller grupper, der er drivkræfter bag tiltag i yderområder, og som har til formål at skabe

en eller anden form for social eller samfundsmæssig værdi og forandring.

Som det er beskrevet i definitionsafsnittet, udspringer social innovation dog ofte i samspillet mellem den offentlige, den private og den frivillige sektor. Det er i grænsefladerne mellem de tre sektorer, at social innovation opstår og det stiller derfor krav til samarbejdsevner på tværs af de forskellige aktører.

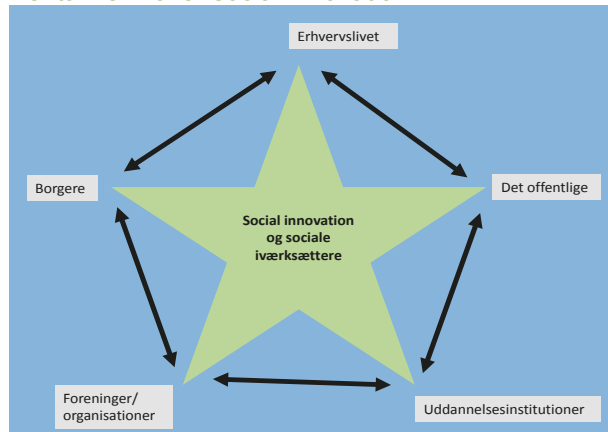
Derfor har det været en grundlæggende antagelse for projektet, at en af kilderne til succesfuld social innovation i yderområder ligger i evnen til at forme samarbejdsrelationer på tværs af disse sektorer. I projektet har vi således arbejdet med en antagelse om, at nye samarbejdsrelationer er en forudsætning for øget social innovation og flere sociale iværksættere i danske yderområder.

Specifikt har vi i denne forbindelse valgt at fokusere på fem forskellige aktørgrupper - erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner, det offentlige, foreninger samt ildsjæle - der går på tværs af sektorer. Det fremgår af figur 9.

Aktørerne er opstillet i et Penta Helix, som er en betegnelse for fem forskellige aktørtyper, der med fordel kan samarbejde og inddrages i udviklingsarbejde. Tanken bag modellen er at illustrere, hvilke primære aktørgrupper, der er relevante, når vi taler social innovation samt at synliggøre hvem, der skal formes samarbejde imellem for at skabe grobund for sociale innovationsprojekter. Drivkraft bag social innovation forventes også at ligge i et eller flere af hjørnerne i Penta Helix modellen.

FIGUR 9

Penta Helix over social innovation

Kilde: DAMVAD 2012

4.4 Definition af et yderområde

Yderområder står overfor betydelig udfordringer i kraft af at være tyndtbefolkede områder lokaliseret væk fra større byer og dermed med begrænsede vækst drivkræfter.

I denne undersøgelse er der spugt indtil, hvad repræsentanter fra yderområder mener, er de primære udfordringer for yderområderne. Her tegner der sig det billede, at der er tre hovedudfordringer, som flest aktører på tværs af Penta Helix peger på, er de vigtigste problemstillinger for yderområderne. Det er mangel på arbejdspladser som den primære udfordring, faldende befolkningstal og mangel på risikovillig kapital som de øvrige to hovedudfordringer.

Indsigt fra interviewene med de forskellige deltagere på projekterne viser, at de lokale samfund i de tyndtbefolkede områder har svært ved at skabe et engagement hos borgerne, hvilket er udfordringen i sig selv, fordi et stærkt engagement i sig selv gør, at folk får lyst til at bo i yderområder. Sociale innovationsprojekter og det, at der er nogle borgere, der sætter gang i nogle ting gør, at andre borgere

får lyst til at bidrage og medvirker til at give værdi og sammenhængskraft til de mindre lokalsamfund

I dette projekt stilles der netop skarpt på de danske yderområder og de gode eksempler på sociale innovation, som findes her. Hvordan yderområder defineres og afgrænses varierer mellem aktører og mellem politiske kontekster.

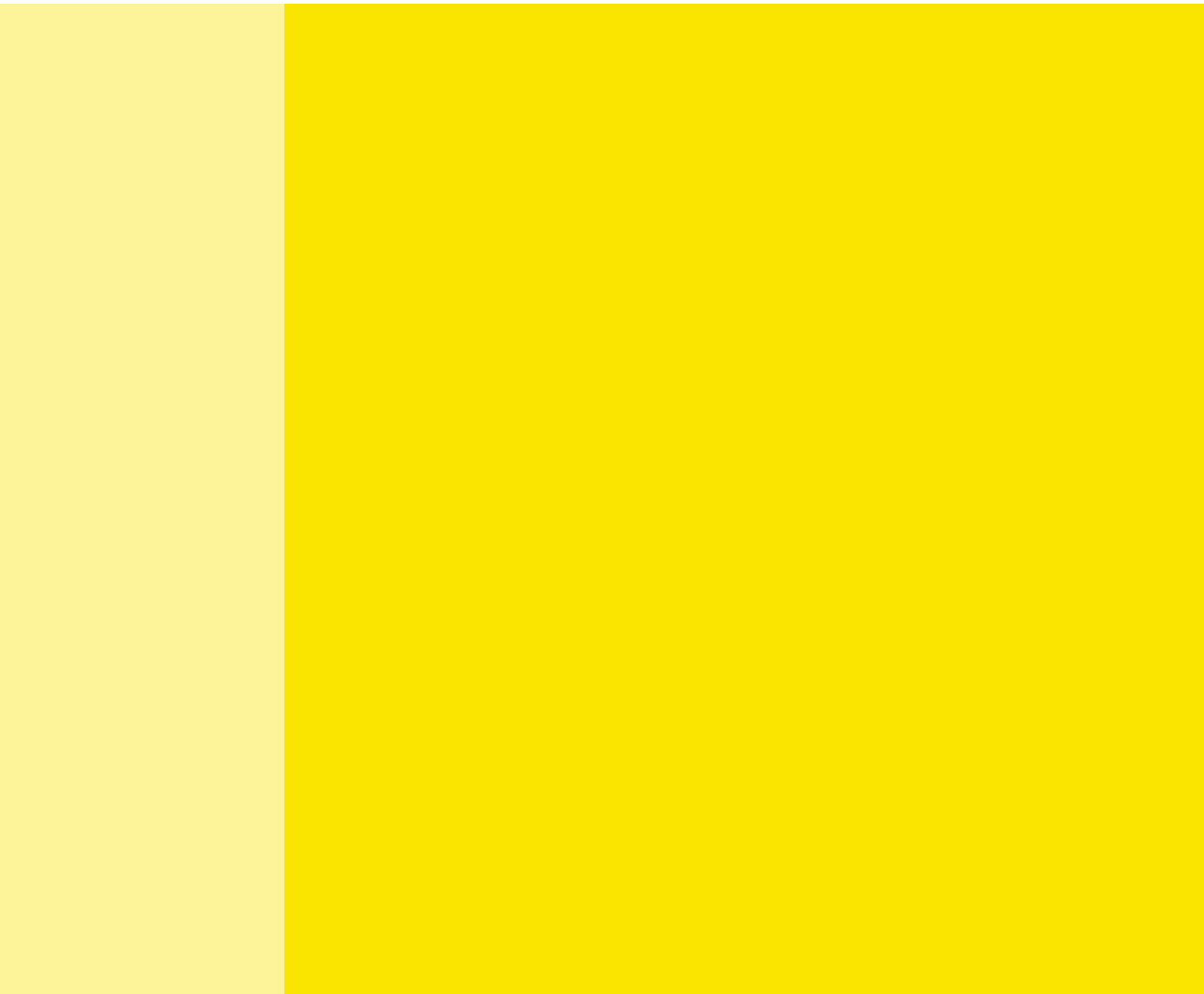
- I planloven defineres yderområder som "kommuner uden for Københavnsområdet og det østjyske bybånd, hvor 40 % af befolkningen bor uden for bymæssig bebyggelse, samt ikke-brofaste øer".
- I landdistriktsprogrammet (2007- 2013) defineres begrebet yderkommuner på baggrund af en sammenvejning af 14 geografiske og samfundsøkonomiske kriterier, herunder urbaniseringsgraden, udviklingen i befolkning og beskæftigelse mv.
- I forbindelse med fordelingen af EU-strukturfondsmidler defineres yderkommuner på baggrund af kriterierne lav erhvervsindkomst og svag befolkningsudvikling.

Alt efter hvilken definition man vælger, vil forskellige kommuner falde inden eller uden for den heraf følgende afgrænsning.

Da det er undersøgelsens formål at afdække projekter med relevans for yderområdernes problemstillinger, ønskes begrebet ikke begrænset unødigt. Undersøgelsen vil derfor fokusere på kommuner, der karakteriseres som yderområder ifølge en eller flere af de tre definitioner nævnt ovenfor.

Yderområder forstås således som de kommuner, der er omfattet af den differentierede planlov, kategoriseret som yderkommuner i forhold til udde-

ling af landdistriktsmidler af Fødevareministeriet og/eller kategoriseret som yderområder og overgangsområder i relation til EU's strukturfondsmidler.

MINISTERIET FOR BY, BOLIG OG LANDDISTRIKTER

Gammel Mønt 4, 1117 København K

Telefon: 33 92 29 00

www.mbl.dk